

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ

נִפְלְאוֹת

שיעורי תורה והתועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

חדש אלול הוא הרי "תשובת השנה" שהיא "עת צאת המלכים" להלחם. הזמן הכי טוב לצאת למלחמה (ובעבודה הפנימית היינו המלחמה נגד היצר הרע) ולנצח — הוא חדש אלול. יש הרבה סוגים של מלחמות קדש לשם שמים באמת, שכולן מלחמה נגד המניעות ועיכובים העומדים בפני מי שבא לפרסם את אלקותו יתברך בעולם. אם הולכים עם תשובה ועם בטחון של נצח — בטחון ברחמי שמים — יוצאים למלחמה ומנצחים, "כי תצא למלחמה על איביך ונתנו הוי' אלהיך בידך", פסוק שקוראים בחדש אלול.

[מתוך השיעור 'התגלות יג מדות בחדש אלול']

כי תצא תשפ"ה

הגליון מוקדש לזכות התמים מאיר חי ש' מימון לרגל הכנסו לעול תורה ומצוות - טו אלול.
שיגדל להיות חסיד יר"ש ולמדן.

כי תצא ה'תשפ"ה

33 הניגון החסידי

ניגון מספר 584
ניגון מהר וקצבי מי"ג אלול תשפ"ד

34 הסיפור החסידי

סיפור לח"י אלול
מורנו הבעל-שם-טוב

36 מענות ותשובות

תשובות הרב לשואלים
המשכת הרצון למציאות, מה עושים
כשקשה לסלוח ו"מה לעשות?"

37 פאָדלע אַלגעמיינע

"שְׁוִיטִי ה' לְנִגְדִי תִמְדִּי"
רָצִי יִסְפֹּר לָנוּ מָה קוֹרֶה לִּי כְּשֶׁאֲנִי שָׁם
תִּמְדִּי אֶת ה' לְנִגְדִי עֵינִי

04 קפיטליזם קדוש

נקודה מעובדת
כל אחד הוא מלך ושופט

05 התגלות יג מדות בחדש אלול

הילולת המבשר טוב (ח"א)
רחמים והתחזקות באמונה בחדש אלול

22 הופעת התהו בתורה

מתוך שיעור כללי בד"ר עביד איניש
דינא לנפשיה"
הטבע הקמאי הגנוז בתורה

31 לאהוב כמו את התפלין

על הקשר בין האשה והתפלין
חיבור בין אהבה כאש לאהבה כמים

ג	ל	ע	י	נ	י
ו	א	ב	י	ט	ה
נ	פ	ל	א	ו	ת
מ	ת	ו	ר	ת	ד

העלון מופק ע"י עמותת

אוהבים להיות יהודים.

לקבלת השיעורים במייל

ולהצטרפות לצוות המפיצים:

itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל

מתווה עיצוב: דעה אביחיל

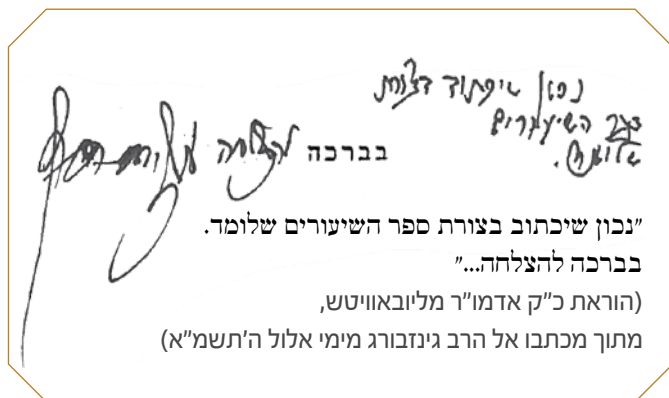
עיצוב: ענבל ציק

מערכת: הרב יוסף פלאי,

בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

עריכת מקורות: ישראל כץ, מנחם-

זאב וינגורט, יוחאי אלימלך רווח

הקדמת המערכת

השבוע בגליון שני שיעורים וציץ מורחב: על התגלות י"ג מדות הרחמים באלול, שיעור כללי בדיון "עבד איניש דינא לנפשיה" ועל הקשר בין האשה לתפלין.

השיעור הראשון – **התגלות יג מדות בחדש אלול** – הוא חלקה הראשון של **התוועדות ההילולא** של ה'צדיק' של הרב, **רבי מאיר אייזיקסון**, בעל ה'**מבשר טוב**'. בשיעור מדגיש הרב את **גילוי הרחמים וההתחזקות באמונה** בחדש אלול ועוסק ב**סוד היג** המופיע בכל יג כחות הנפש – כשהכל מכוון ליסודות בעבודת **חדש הרחמים והסליחות**.

השיעור השני – **הופעת התורה בתורה** – הוא חלק מעובד **משיעור כללי** שמסר הרב לבחורי הישיבות במסכת **בבא קמא** [הנלמדת עכשיו בישיבות] בסוגיית **"עבד איניש דינא לנפשיה"**. שיעור יפהפה שממחיש היטב את **דרך הלימוד המשלבת נגלה עם פנימיות** וגם 'נגיעות' **במדע**, כראוי לבחורי ישיבות בימות המשיח. מחד, יש בשיעור **מבט מפוכח וישיר על ה'אנרכיה' האפשרית**, מבט החודר לעומק היסוד הפנימי שעומד מאחורי הסוגיא. מאידך, דווקא מתוך המבט הזה, **וההסבר הפנימי הנשמתי**, מוארים **באור חדש** כל ה'חשבונות' **הישיבתיים הלמדניים** לפרטי פרטיהם.

את חלקו הראשון של הגליון חותם ה'**ציץ**' המורחב – **לאהוב כמו את התפלין** – הבנוי על יסוד **דברי הבעש"ט** ובו מתבארת **השוואה בין אהבת האשה לאהבת התפלין** והמצוות בכלל, החבור **בין אהבה כאש לאהבה כמים** והלימוד מהתפלין לזוגיות **במחשבה דבור מעשה**.

מערכת הגליון מגישה **טנא מלא ברכות למעצבת המסורה לרגל לידת הבן** – שיזכו, היא ובעלה שליט"א, להכניסו **בבריתו של אברהם אבינו** ולגדלו יחד לתורה, לחופה ולמעשים טובים, עם כל אחיו ואחיותיו, מתוך נחת והרחבה.

ומסיימים בבשורה טובה – **התוועדות ח"י אלול** ברוב עם בכפר חב"ד **ביום רביעי בשעה 20:00. פרטים בגב הגליון** ובאתר הקהילתי שלנו derechaim.info

שבת שלום ומבורך,

המערכת

סדר הלימוד לשבוע פרשת כיתבוא הבעל"ט:

נ"ך יומי – ישעיה פרקים לד"מ ; **משנה** – שבועות פרק ח.

נקודה

מעובדת מתוך השיעור

קפיטליזם קדוש

איניש דינא לנפשיה" ('עושה אדם דין לעצמו'), המאפשר לאדם להגן על רכושו או לקחת בעצמו את מה שמגיע לו בדין, גם אם הוא נדרש, בלית ברירה, להפעיל לשם כך כח. אם הוא יפנה לבית דין הוא יקבל סעד, ואם צריך השופטים ישלחו את השוטרים לאכוף את הפסק, אבל האדם לא צריך להטריח את עצמו לבית דין ומותר לו לפעול בכוחות עצמו. לכאורה, בעולם מתוקן שיקול הדעת, הכרעת הדין וכח האכיפה מסורים בידי המוסמכים לכך, ואם כל אחד 'לוקח את החוק לידיים' תתחולל אנרכיה. ובכל זאת, ברגע שפוגעים ברכושו של אדם, התורה מעניקה לו את הכח לעשות דין לעצמו. מדוע?

ביסוד האדם נברא יחיד, קבל את השליחות למלוך על הבריאה כולה ולרדות בה, ו"צלם אלהים" שבו עושה אותו בעל כח שיפוט מוסרי ביחס לבריאה כולה. יש במלכות הזו משהו תוהו, כמלכי התהו שכל אחד מהם אמר "אנא אמלוך", אבל יש בה גם עוצמה רבה ואחריות אמתית. בסדר הרגיל התורה מרכזת את כח השררה והשיפוט בידי המלך והדיינים, דורשת איזוני כחות וסדרי דין ממתנים. אבל ביחס לרכושו שלו האדם נשאר מלך ושופט – מגלה את הטבע הראשון שהוטבע בו. כמובן, עליו לנהוג לפי דין תורה ולהגביל את כחו כפי הנדרש, אבל חשוב לתורה לשמר את הקפיטליזם-הקדוש הזה – שמקנה לאדם זכות ממשית על רכושו – כדי לחשוף באדם תכונות של בן-חורין אמת, מלך ושופט. תכונות אלו מגלות את העוצמה של נשמתו ומאפשרות לו לממש את יעודו ושליחותו בעולם.

אחרי "שני אלפים תהו", בהם התנהג העולם לפי חוקי הג'ונגל, הגיעו "שני אלפים תורה". התורה משליטה בעולם סדר אלקי, צדק ויושר, ודורשת התנהגות עדינה ומתוקנת. במורה נבוכים כתוב ששינוי לא יכול להתחולל בבת אחת, ולכן לעתים התורה 'מתכתבת' עם התרבות הקודמת, מנתבת ומעדנת, בלי למחוק לגמרי את הטבע שהושרש בעולם במשך שנים ארוכות.

בעומק, זהו לא הכרח שבדיעבד. "שני אלפים תהו" משקפים את עולם התהו שקדם לעולמנו, עולם של אורות מרובים בכלים מועטים – עוצמות-תהו ללא יכולות יישום, שהביאו לשבירה והתמוטטות. לעומתו, בעולם התיקון יש אורות מועטים בכלים מרובים – יכולות ההכלה והיישום רבות, אבל העוצמה של התהו אבדה. **התורה** מסוגלת לקחת את התוקף של התהו ולהכניס אותו לסדר מתוקן, לתת לו ראש נכון, ובכך ליכות ל"אורות דתהו בכלים דתיקון" (נוסחה באמצעותה אפשר להגיע ל"שני אלפים ימות המשיח"). התהו מופיע בדינים שנראים כחורגים מהסדר התורני הרגיל – מדיני רודף וגואל הדם, דרך מקומות בהם "דברה תורה נגד יצר הרע" ועד להוראות שעה ותופעות של "גדולה עבירה לשמה". במקומות האלה 'מציץ' התהו שמתחבא מתחת לתיקון, כאשר התורה מכילה ומכוונת אותו.

דוגמה מיוחדת לכך היא הדין של "עביד

שיעור

הילולת המבשר טוב (ח"א)

התגלות יג מדות בחדש אלול

קיצור מהלך השיעור

באדר"ח אלול, יום ההילולא של בעל ה"מבשר טוב", זכינו להתוועדות פתיחה לחדש אלול. חלקה הראשון של ההתוועדות — המתפרסם כאן — עסק בכוונה מיוחדת לחדש אלול שאנו נמצאים בעיצומו. **פרק א** מדגיש את גילוי הרחמים וההתחזקות באמונה בחדש אלול. **פרק ב** בונה פרצוף של סוד ה"יג" — ההארה המיוחדת של החדש — בכל יג כחות הנפש, מתוך מגמה להוציא מכאן כיווני 'עבודה' ויסודות חשובים לימי הרחמים והסליחות.

כמו שבחב"ד שרים את ארבע בבות — את הניגון הכי מקודש שרים בחופה. [נגנו בר"יוחאי נדבורנא.]

יג עיקרי האמונה

פעם אחת הרבי מרומאן, בעל ה"מבשר טוב", סיפר לי שהוא היה אצל הרבי — מליובאוויטש — ביחידות. הוא שאל את הרבי שאלה, שהוא לא סיפר לי בדיוק מה היא היתה, על נוסח "אני מאמין", עיקרי האמונה של הרמב"ם שמודפסים ברוב הסידורים ונוהגים לומר אותם בסוף התפלה. הרבי 'התנצל' ואמר 'איני יכול לענות על זה כי בחב"ד הנוסח הזה לא מופיע בסידור'.^א סידור חב"ד הוא רק נוסח האר"י, רק מה שכתוב בפירוש באר"י שצריך לומר, ולא כתובים בו יג

א. אמונה ורחמים בחדש אלול בר"יוחאי נדבורנא

היום יום ההילולא של בעל ה"מבשר טוב", הרב מאיר אייזיקזאהן, שהשנה חצי יובל מההסתלקות שלו. בין שאר המעלות שלו, הוא היה בעל מנגן נפלא, והרבה מהניגונים למדתי ממנו. לכן רציתי שנתחיל את הערב עם בר"יוחאי שלמדתי ממנו, בר"יוחאי המשפחתי, שזכיתי לשמוע איך חמיו — רבי איתמר מנדבורנא — מנגן אותו על הכינור. הרבה מהחבר'ה פה מכירים את הניגון — כי אנחנו שרים אותו כל ל"ג בעומר — אז שישירו אתי יחד.

[הרבי מקליוולנד העיר: גם בחופה שרים את הניגון זה]. כן, גם בחופה שרים אותו, וגם שמעתי מהרבנית, הבת של רבי מאיר, שזה הניגון הכי מקודש בניגוני נדבורנא. לכן שרים אותו בחופה,

נרשם ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. אדר"ח אלול פ"ה - כפ"ח א' ראה גם שיעור א' תמוז תשס"ז.

העיקרים של הרמב"ם.

באמת, האריז"ל לא מביא יג עיקרים, לפי מה שכתוב שכל אות וכל תג בתורה הם עיקר באמונת ה' יתברך, כל אות וכל תג בתורה הם "רזא דמהימנותא". בכל אופן, מקובל בעם ישראל, ו"מנהג ישראל תורה"^ב, שיש יג עיקרי אמונה. הרבי מקאמאדנא, שגם שייך למשפחה, מקביל^ג באריכות מופלגה את יג העיקרים של הרמב"ם ל-יג מדות הרחמים, "אל רחום וחנון וגו'".^ד

גילוי יג מדות הרחמים באלול

אמרנו זאת כי עכשיו אנחנו בראש חדש אלול, חדש הרחמים. כתוב^ה שהחדש הזה מיוחד בכך

שיש בו התגלות יג מדות הרחמים. בכל חדשי השנה אין כזו התגלות, והיא מתחילה כשמגיע ראש חדש אלול, מהיום הראשון של ראש חדש. אדר"ח אלול, ל' מנחם אב, הוא תחלת ארבעים הימים האחרונים בהם היה משה רבינו בהר סיני, שהם ימי רחמים וסליחה.

אלו הימים של קבלת הלוחות האחרונים, לוחות של בעלי תשובה,^ו ש"מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו".^ז כתוב ש"ימינו [של הקב"ה] פשוטה לקבל

ב שו"ע אדה"ז או"ח סוף סימן קפ; תצד, טז. וראה לקו"ש חכ"ב תזריע א סעיף ב, וש"נ.

ג היכל הברכה בראשית ד"ה "מסור במסורה י"ג פעם ושם בריש פסוק" (נדפס בפ"ע בקונטרס דרך אמונה).

ד שמות לד, רז.

ה ראה סידור עם דא"ח שער האלול רכה, ג.

ו ראה סדר עולם רבא פ"ו.

ז ראה שפת אמת לחדש אלול ד"ה "השיבנו אבינו"; פרשת נצבים תרל"ה; לוח "היום יום" י"ז בתמוז. ועוד.

ח רמב"ם הלכות תשובה פ"ז ה"ד (עפ"י ברכות לד, ב).

האריז"ל לא

מביא יג עיקרים,

לפי מה שכתוב

שכל אות וכל

תג בתורה הם

עיקר באמונת

ה' יתברך, כל

אות וכל תג

בתורה הם "רזא

דמהימנותא". בכל

אופן, מקובל בעם

ישראל, ו"מנהג

ישראל תורה";

שיש יג עיקרי

אמונה

שבים"^ט. בשביל לקבל את בעלי התשובה, וגם לעזור להם, צריך גילוי של יג מדות הרחמים שנמשכות מכתר עליון. התורה סתם היא מחכמה, "אורייתא מחכמה נפקת", אבל התשובה מגיעה עד לכתר^א, והגילוי משם הוא גילוי של יג מדות הרחמים. העבודה של החדש הזה היא להתעצם ולהתחזק עם מדות הרחמים של ה', הקשורות גם למצוה להתדמות אליו יתברך – "מה הוא רחום אף אתה היה רחום"^ב. כמו שיש ספר ידוע וחשוב של הרמ"ק, תומר דבורה – שהרבי מצאנו ועוד צדיקים גדולים החזיקו בתיק הטו"ת – והוא מסביר איך צריכה להיות ההתדמות שלנו למדות הרחמים של ה'. זו העבודה העיקרית של החדש הזה. באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא – כשאנחנו מתדמים למדות הרחמים של ה' הן מתעוררות אצלנו, "אבינו אב הרחמן המרחם רחם נא עלינו"^ג.

המשכה מהכתר לעולמות התחתונים

ציינו שהרבי מקאמאדנא, בהיכל הברכה, מאריך להקביל את יג עיקרי האמונה, "רזא דמהימנותא", ל-יג מדות הרחמים. כלומר, כמו שהחדש הזה הוא חדש של התעצמות עם מדות הרחמים כך הוא חדש של התעצמות עם עיקרי האמונה בה' ובתורתו.

ט ע"פ תנחומא בשלח טו. וראה גם במדבר רבה יג, יז; דברים רבה ב, יב; איכה רבה ה, ה.

י זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.

יא ראה לקו"מ ג, ב ובכ"מ.

יב מכילתא פרשת השירה פרשה ג.

יג נוסח ברכת "אהבת עולם".

המצוות הוא בראש התחתון של הכתר. השרש של הענג בקיום המצוות, השמחה של מצוה – ובפרט במצוות מיוחדות, כמו שבת קדש – הוא בראש השני של הכתר. אבל האמונה הפשוטה – האמונה שכל יהודי פשוט מאמין בה' ומוכן למסור את נפשו על קידוש ה'כא – היא הראש העליון של הכתר. ככה רב האי גאון עונה לתלמידיו, שהעשר היינו עשר ספירות מחכמה עד מלכות, אבל השלש הנוספות הן ג ראשי ראשים של הכתר.

יש עוד תשובה לשאלה הזו, שגם מובאת בפרדס, שהעשר היינו עשר ספירות של עולם האצילות והשלש הנוספות הן שלשת העולמות התחתונים בי"ע, בריאה-יצירה-עשיה. עשר הספירות הן באחדות עם ה', אין בעולם האצילות הרגשה של יש ודבר נפרד בפני עצמו, בעוד בעולמות התחתונים כל אחד ואחד מרגיש את עצמו יש ודבר בפני עצמו. השלש הנוספות – לפי הפירוש הראשון (וכפי שעוד יתבאר) – הן מקור הכח של הספירות דאצילות שאור האחדות שלהן יאיר בתוך העולמות התחתונים, שגם כל אחד ואחד בהם ירגיש את הבטול לאין האלקי שמהוה אותו בכל רגע ורגע. המגיד ממעזריטש אומר "אצילות איז אויך דא"ככ, האצילות נמצאת גם למטה, וסוד ה"שלש עשרה" היינו הכח להאיר את אור האצילות גם למטה.

כתוב שהא בהא תליא: הכח להאיר את אור האצילות גם בעולם הזה התחתון, שאין תחתון למטה הימנו, לא בא מכח עשר הספירות עצמן, אלא דווקא מכח הכתר-עליון, בו יש שלשה ראשי ראשים. זהו הכח של התשובה, שהזכרנו קודם – הכח של חדש אלול, חדש הרחמים והסליחות – לתת יכולת בספירות דאצילות להאיר את אורן מחוץ לתחום שלהן, לצאת החוצה, "יפוצו מעינותיך חוצה"כג. בשביל

אפשר לומר שהשיא של עבודתנו להתדמות אליו יתברך בייג מדות הרחמים שלו הוא להגיע לאמונה פשוטה, תמצית יג עיקרי האמונה, האמונה ב"הוי' אחד"יד. אכן, אמונה ורחמים קשורים זה בזה. רמז לדבר, כשעושים את החשבון של אמונה ועוד רחמים הם משלימים ל-400, 20 ברבוע. עשרים היינו כתר^{טו} (שבשני פרצופיו יחד יש כ ספירות, וכן "אין כ אלא לכתר"^{טז}).

ידוע בקבלה שיש ג רישין שבכתה. מובא בספר הפרדס^{יז} שהתלמידים של רב האי גאון שאלו אותו – "עשר ידענו, שלש עשרה לא ידענו". הם ידעו שיש מושג וענין של עשר ספירות, וגם הבינו אותו בנפש, ושאלו את רב האי גאון – את סוד המספר עשר אנחנו יודעים, אבל את הסוד של המספר שלש-עשרה אין אנו יודעים. הוא ענה להם ששלש-עשרה הן עשר הספירות עצמן, הסוד של "עשר ידענו", ועוד שלשה "ראשי ראשים". העשר הן הספירות חב"ד-חג"ת-נהי"ם והשלשה הנוספים הם בתוך הכתר, בסוד מאמר רשב"י "שלשה כתרים הם, כתר תורה, כתר כהונה וכתר מלכות וכו'"יח. בקבלה יש "רישא דאריך", מעליו "רישא דאין" ומעליו "רישא דלא ידע ולא אתידע" (רדל"א)^{יט}. בנפש הראש הכי עליון של הכתר, רדל"א, הוא האמונה – אמונה פשוטה בה'. "רישא דאין" הוא תענוג, כמו בשבת, "אז תתענג על הוי'"כ. "רישא דאריך" הוא הרצון – רצון ה' בכל תריג מצוות התורה שה' נותן לנו. כלומר, שרש

יד דברים ג, ד.

טו מאירת עינים לר' יצחק דמן עכו פרשת יתרו ד"ה "ודע כי י' של יעקב"; עמק המלך ש"ה פנ"ד. ובכ"מ.

טז ראה לקי"מ ג, ד (וראה רזא דאתון גליפין אות כ; חנה אריאל תולדות מב, ב; אותיות לשון הקדש אות כ עמ' קפט שצורת ה"כ הוא צורת הכתר כשהמלך משתחוה).

יז ראה פרדס רמונים ש"א פ"ז ושי"א פ"א.

יח אבות פ"ד מ"ג (וראה סוד ה' ליראיו ג' רישין שבכתה" – הוספה לש"א – בהקבלת שלשת הכתרים ל"ג רישין שבכתה).

יט ע"פ זהר ח"ג רפח, א"ב.

כ ישעיה נח, יד.

כא ראה תניא פ"ח. ובכ"מ.

כב ראה סוד ה' ליראיו ש"ב פ"ה.

כג משלי ה, טז.

מובהק שהחדש הזה הוא גילוי של 13. אמרנו שמאדר"ח אלול מתחילים מ ימי הרחמים בהם היה משה בהר לקבל את הלוחות השניים – מ"ל מנחם-אב עד יום כיפור¹³. האות מ עצמה היא האות ה"ג באותיות האלף-בית ובקבלה¹⁴ מבואר שב"אור קדמון" יש יג ממין שהן בעצם השרש העליון של יג מדות הרחמים – הכל קשור לסוד ה"יג.

כתר: עיקרי האמונה, מדות דמיכה ומדות דמשה

אמרנו כבר שני דברים: יג מדות הרחמים ויג עיקרי אמונה. עיקרי האמונה הם, כמובן, ה"ג של האמונה – רדל"א, הראש הכי גבוה של הכתר. שלש-עשרה מדות הרחמים מופיעות פעמיים בתנ"ך: פעם ראשונה בתורה, יג המדות שה' יתברך מגלה למשה¹⁵ רבינו אחרי חטא העגל – "הוי' הוי' אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת. נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה ונקה". לפי הפשט, לפי רוב הראשונים, המדות

(סוד יג עיקרי אמונה ברדל"א של אלול, כדלקמן בפנים). כז כל מ הימים רמזים ב"אני לדודי ודודי לי" (שה"ש ו, ג; אבודרהם סדר תפלת ר"ה ופירושה פ"א; פנ"ח שער ר"ה פ"א; שער הפסוקים עה"פ; ב"ח לטור אור"ח תקפא ד"ה "והעבירו") – גם בסופי התבות יי, רמז ל"מ ימים (ראשית חכמה שער התשובה פ"ד ד"ה "עוד יש", ב"ח הנ"ל; אוה"ת ראה עמ' תשפא. ובכ"מ). וגם במלה האחרונה, "לי", שעולה מ בחלוקה ל"ל ימים באלול וי ימים בתשרי (וראה גם תורת מנחם תש"ח"א עמ' 157. ובכ"מ), ורומזת גם להתחלה, ל מנחם אב, ולחיתום, יום הכיפורים, שיא גילוי יג מדות הרחמים. "הכל הולך אחר הפתיחה": על פי כוונת הרש"ש לימי אלול, ל מנחם אב הוא סוד ראשית הקו שלמעלה מכתר א"ק – ביום זה אפשר לפעול את כל ההמשכות, עד יום הכפורים ועד בכלל.

כח עמק המלך ש"ב פ"ה.

זהו הכח של התשובה – הכח של חדש אלול, חדש הרחמים והסליחות – לתת יכולת בספירות דאצילות להאיר את אורן מחוץ לתחום שלהן, לצאת החוצה, "יפוצו מעינותיך חוצה"

לתת לעשר הספירות כח לצאת החוצה צריך אור משלשת הראשים שבכתר. ההארה הזו מטה-מטה היא מכח רחמי ה' – "רחמים רבים", "רחמים גדולים" ו"רחמים עצומים" שמכוונים בעצמם כנגד שלשת הראשים שבכתר¹⁶.

זו היתה הקדמה לנושא הכללי הראשון שלנו הערב.

ב. יג מדרגות של יג

סוד ה"ג בחדש אלול

אחרי ההקדמה הזו, הנושא

שלנו יהיה הסוד של ה"ג: בכל אחד מ-יג המדרגות של כחות הנפש – עשר ספירות ושלושה "ראשי ראשים", לפי הפשט של דברי רב האי גאון – נחפש הופעה עיקרית של יג בתורה. בכל אחת מ-יג התכונות, יג כחות הנפש, צריך להתדמות לה' יתברך, "והלכת בדרכיו"¹⁷, ובכל אחת מהן יש יג, כך שבסוף יצא לנו יג ברבוע, יג הופעות של יג. יש בחז"ל עשרות דברים שהם במספר יג, לא רק יג דברים, ואנחנו נבחר את המתאימים ביותר לספירות. כמובן ופשוט, יש הקבלה בין כל המערכות של 13 שנאמר עכשיו, רק שכל מערכת נמצאת במקום אחר – הכל מתחבר יחד, עד שיהיה לנו בסוף 13 ברבוע, שלמות התכללות של ה-13.

כבר פתחנו באזכור של יג מדות הרחמים, הפשט של חדש הרחמים, חדש אלול. לפני שנמשיך נאמר רמז מפורסם, שכאשר מחשבים במספר קטן את המלה אלול עצמה (א-1, ל-3, ו-6, ל-3) מקבלים שלש-עשרה¹⁸. זהו כבר רמז

כד מלכות ישראל ח"ג מאמר "גדולה נקמה" הערה יח. כה דברים כח, ט.

כו אלול במ"ק עולה 13, במשולש פרטי עולה 34 וברבוע פרטי עולה 55 – כולם מספרי אהבה (ראה שיעור כ"ו תשרי תשע"ט)! – וביחד עולה 102 (ג"פ 34, לפי הכלל בזה), אמונה

זהו חידוש, שכתוב בקבלה, באר"ל^ל, שהמדות של משה רבינו הן בחיצוניות, הן בכלים של המדות, של הדיקנא – הן גוף השערות של הזקן, כביכול – אבל האור שנכנס בתוך השערות, יורד וגם עולה בהן, פנימיות תיקוני דיקנא, הוא דווקא המדות של מיכה^ט. זהו כלל בקבלה, ש"מי אל כמוך" היינו האורות של מדות הרחמים ו"אל רחום וחנון" היינו הכלים של מדות הרחמים.

עוד יותר, מבואר^ה שבעצם שרש המדות של מיכה הוא בראש השני של הכתר, ב"רישא דאין" (ז"ת דעתיק), שבנפש היינו התענוג של הנפש, ומשם הן מאירות ל"רישא דאריך", מפנימיות הכתר לחיצוניות הכתר. לעומתן, שרש המדות של משה רבינו הוא בחיצוניות הכתר, באריך אנפין, והענין שלהן – בדיוק מה שרצה משה רבינו – הוא להאיר מאריך אנפין לזעיר אנפין, התפארת, המדות המורגשות בלב האדם. במדות הרחמים שלו משה רבינו רוצה להמשיך, וממשיך, מהרצון למדת הרחמים שבלב, מהרצון שבעל-מודע לרחמים שבמודע. שוב, המדות של מיכה כולן בעל-מודע, רק שפנימיות העל-מודע (התענוג, "רישא דאין") ממשיכה גם לחיצוניות העל-מודע (הרצון, "רישא דאריך"), הכל בתוך הכתר. בכל אופן, פעם אחת בשנה, בתשליך, המדות הללו מתגלות כעיקר – העיקר הוא מה שאנחנו אומרים בפה מלא, "מי אל כמוך", ומכוונים תוך כדי את המדות של משה רבינו. למה אמרנו את כל זה? רק לומר ש"יג המדות של מיכה, בשרש, הן ה-13 של "רישא דאין", ויג

מתחילות מ"הוי הוי"ל או משם "הוי" השני^{לא}, שאחרי הפסיק-טעמא. אבל לפי הזהר הקדוש^{לב}, והאריז"ל^{לג} שהולך בעקבותי, המדות מתחילות מ"אל", כאשר שני שמות העצם (עצם מדת הרחמים של ה'), "הוי הוי", הם שרשי ה"יג^{לד}. בשפת הקבלה^{לה}, יג מדות הרחמים הן יג תיקוני דיקנא (חלקי ה'זקן' של הכתר) ושני שמות הוי הם שתי פאות הראש שלמעלה מהדיקנא (שהן מקורות יג חלקי הזקן). לכן נוהגים להפריד בין הפאות לזקן^{לו}. בכל אופן, אלו המדות של משה רבינו, "אל רחום וחנון... ונקה".

אבל יש גם מדות פנימיות, שדווקא אותן אומרים ב"תשליך". עוד מעט יהיה לנו ראש השנה, ובראש השנה יש "תשליך", בו אומרים דווקא את יג המדות הפנימיות, של מיכה, "מי אל כמוך וגו'^{לז}. כתוב בסידורים, במחזור, שצריך לכוון על כל מדה של מיכה את המדה המקבילה של משה. אבל לא אומרים את המדות של משה אלא את המדות של מיכה. מה בעצם ההבדל?

ל פסיקתא רבתי; מדרש שוחט טוב צג; חכמי צרפת, הובאו באבודרהם פירוש לנעילה של תענית (וראה תוספות שבהערה הבאה); ראב"ע במקומו עה"ת.

לא ראה תוספות ר"ה ז, ב ד"ה "שלש עשרה מדות"; דעת גאון (וכנראה הוא רס"ג) שהובאה בראב"ע הנ"ל. וראה גם ספר הליקוטנים לאריז"ל כי תשא.

לב זהר ח"ג קלא, ב.

לג ע"ח ש"יג פ"א; פע"ח שער הסליחות פ"ד; שעה"כ דרושי יעבור דרוש ג ואילך; משנת חסידים מסכת שארית האצילות פ"י ואילך.

לד הסדר הזה רמז באופן מובהק בפסוק היחוד [נשמע ישראל] הוי' אלהינו הוי' אחד - "הוי' אלהינו הוי' רומז לשני השמות "הוי' הוי'" שביניהם "פסיק טעמא" (הרמז כאן ב"אלהינו", סוד הצמצום) ו"אחד" רומז ל"יג מדות הרחמים (החל משם "אל", העולה אחד במ"ס, "אל אחד בראנו"). נמצא שלפי הקבלה המבנה הוא ב'אחד (ב שמות הוי' לפני יג מדות הרחמים), סוד "והוא [עצמותו] יתברך באחד" (איוב כב, יג; וראה ראב"ע עה"פ).

לה ע"ח ש"יג פ"ט ואילך. ובכ"מ.

לו ראה שם, ובנ"ל הערה לג.

לז מיכה ז, והנה, כשם שבמדות דמשה המדה הראשונה, "אל", עולה יג במ"ס, כך במדות דמיכה במדה הראשונה מופיע שם אל, "מי אל כמוך", והיא עולה "הוי' אלהינו הוי' אחד" (!) הרומז לכל יג מדות דמשה עם ההקדמה "הוי' הוי'", כנ"ל הערה לד.

לח ע"ח שם פ"ט.

לט השם מיכה דומה לשם משה. ראשי וסופי התבות שלהם הם מה (בטול), כמאמר משה "ונחנו מה" (שמות טז, ז). משה מיכה עולים 420 (יהלום כ - כתר - כאשר הכנף בין השמות היא 135, מה מה מה, עב"סג, וד"ל), ומבואר באר"י (פע"ח ש"א פ"ח) שכאשר אומרים שם "אל" - תחלת יגמה"ר (דמשה), וכן מדות דמיכה פותחות "מי אל כמוך", כנ"ל - יש לכוון באתב"ש, תכ, העולה 420. בהכאת אותיות משה עולה 60000 ומיכה עולה 40000 (סוד ס וס ש"בנס היו עומדין בלוחות) וביחד מאה אלף (בגימטריא זקן, סוד הדיקנא).

מ פירוש ספד"צ לאריז"ל פ"ב; עמק המלך ש"א פ"ג; שט"ז פס"ה. ובכ"מ.

גילוי הטעמים

הוא גילוי

הטעם ה"כמס

עמדי" של

טעמי המקרא

("הלא

הוא כמס

עמדי חתום

באוצרתי"

הוא הפסוק

ה-5786

בתורה, פסוק

השנה הבאה

עלינו לטובה!)

איך שמנגנים את הפסוקים. באופן הקריאה יש טעם מיוחד של קריאת התורה, טעם של ההפטרה ועוד אופנים של הנעמת הטעמים, גם לראש השנה ויום הכפורים יש אופן מיוחד של הנעמת טעמי התורה עצמה. כתוב בקבלה^{מד} שהטעמים הם הרובד הכי גבוה בתורה. ועוד כתוב^{מה} שמשח יבוא לגלות טעמי תורה, את סודות הטעמים של התורה. יש הרבה דרשות של חז"ל להסביר את הבדלי הניקוד של תבות התורה, שאינו מופיע בגלוי בכתובת ספר התורה, אבל דרשות על הטעמים יש מעט שבמעט. בקבלה, בעיקר בתקוני זהר, יש קצת הסבר פנימי לטעמים

עצמם (שגם הוא, ככלל, אינו בא להסביר למה טעם זה מופיע על תבה זו). גילוי הטעמים הוא גילוי הטעם ה"כמס עמדי" של טעמי המקרא ("הלא הוא כמס עמדי חתום באוצרתי"^{מו} הוא הפסוק ה-5786 בתורה, פסוק השנה הבאה עלינו לטובה!^{מז}).

השאלה היא – כמה טעמים יש? יש טעמים שהם "מלכים" ויש טעמים שהם "משרתים"^{מח}. אנחנו מדברים כעת על עיקרי הטעמים המפסיקים. לפי דעה אחת יש ^{מט}12 ולפי דעה אחת יש ^נ13. התורה בכלל היא חכמה, ובתוך התורה, בסוד הטנת"א – טעמים-נקודות-תגין-אותיות – הטעמים בחכמה, הנקודות בבניה, התגין בז"א (תפארת) והאותיות במלכות. אם

המדות של משה רבינו, המקבילות, הן ה-13 של "רישא דאריך".

אם כן, עד כאן השלמנו שלש פעמים 13, כנגד ג רישין שבכתר (אמונה-תענוג-רצון, רדל"א-רישא דאריך-רישא דאריך) – יג אמונות, יג מדות הרחמים של מיכה ויג מדות הרחמים של משה רבינו. בעבודת ה', שלש המדרגות הללו הן אמונה פשוטה בה', ענג שבת ומצות הצדקה, שכוללת, כידוע^{מא}, את כל תריג מצוות התורה, המצוות המעשיות, עיקר הרצון של ה'.

חכמה: מדות שהתורה נדרשת בהן וטעמי המקרא

עכשיו מגיעים לחכמה. בחכמה ההקבלה היא פשוטה ביותר. כאשר מדברים על יג – המספר 13 – מיד אפשר לחשוב על מה שאנחנו אומרים כל יום בבקר בסידור – גם בסידור של חב"ד... בכל הסידורים – "בשלוש עשרה מדות התורה נדרשת", אליבא דרבי ישמעאל. היות שהברייתא דרבי ישמעאל קבועה וכתובה בסידור היא בגדר מנהג ישראל פשוט. אף שיש עוד דעות – כמו דעת הלל, שיש שבע מדות שהתורה נדרשת בהן^{מב}, ועוד דעות^{מג} – הדעה המקובלת היא שיש יג מדות שהתורה נדרשת בהן. זהו הדבר הכי פשוט – התורה יוצאת מהחכמה ("אורייתא מחכמה נפקת") והתורה נדרשת ב-יג מדות, אז ה-יג שהכי פשוט לשים בחכמה הוא יג מדות שהתורה נדרשת בהן.

יש עוד משהו חשוב מאוד: בבעלי המסורה יש שתי דעות מהם עיקרי טעמי המקרא, ה'טראפ',

מא בבא בתרא ט, א.

מב ספרא ברייתא דרבי ישמעאל א, ז; תוספתא סנהדרין פ"ז ה"א.

מג יל"ש כ; שם צב. ובכ"מ.

מד ע"ח שמ"ב פ"א (מ"ב).

מה ראה רש"י על שה"ש א, ב; לקו"ת צו יז, א ואילך. ובכ"מ.

מו דברים לב, לד.

מז ראה שיעורי ח"י תשרי וכו' אלול תשס"ז. ובכ"מ.

מח לכללות סוד הטעמים ראה גם **אשא עיני** מאמר "טעמי המקרא" (עמ' רלא ואילך).

מט ראה שערי זמרה שער ראשון פ"ב. ובכ"מ.

נ ראה בדרכי הנקוד והנגינות בשער הנגינות, ובאנצ"ת ח"כ בנספח לערך "טעמי המקרא".

טהור, שנותנים לכל צדיק וצדיק בעולם הבא. כמו שכתוב במשנה שנותנים לכל צדיק **שי** עולמות^{נא}, כך יש מושג מובהק, שכתוב כמה פעמים בזה, שיש **יג** נהרי דאפרסמונא דכיא שמגיע לכל צדיק לעולם הבא.

כל המלים בבטוי "נהרי אפרסמונא דכיא" הן כינויים של בינה: המושג נהר הוא כינוי מובהק של ספירת הבינה^{נב}. הרי חכמה היא "עדן" ובינה היא ה"נהר" שיוצא מעדן^{נא}. בינה נקראת "רחבות הנהר"^{נא}, כי בה יש הרחבת הביאור של נקודת החכמה. נהר הוא גם שם נרדף של אור^{נב} (וגם תרגום אור, כמו "נהירו" [דאנפין]^{נא}), אבל אור של ביאור, בו יש רחובות הנהר. גם המלה טהור – דכיא – היא כינוי מובהק של ספירת הבינה בקבלה^{נא}. חכמה היא "קדש" ובינה היא "טהור". גם הבשם של אפרסמונא דכיא הוא כינוי לבינה^{נא}.

המושג הזה מופיע גם בזהר, וגם במדרש בהקשר ש"אחזו ליה לרבי אבהו" – בשעת ההסתלקות שלו – את **יג** נהרי האפרסמון. זה ודאי דבר משמעותי ביותר, שהסוד הזה מתגלה דווקא לרבי אבהו. איך אפשר לקשר אותו במיוחד לרבי אבהו? יש מחלוקת ידועה ומפורסמת^{נא} בין רבי יוחנן, הרבי של רבי אבהו, ורבי אבהו עצמו, מי יותר גדול – צדיק גמור או בעל תשובה. לדעת רבי יוחנן, הצדיקים הגמורים גדולים מבעלי תשובה, אבל התלמיד, רבי אבהו, חולק על רבו ואומר שבעלי תשובה גדולים

כן, לפי הדעה שמספר טעמי המקרא הוא **יג**, זהו עוד **יג** מובהק שקשור לחכמה, ולא סתם חכמה אלא פנימיות החכמה. משיח בא לדרוש את טעמי המקרא וידוע ש"פנימיות אבא פנימיות עתיק"^{נא}, ומבואר באר"י^{נב} שזהו עיקר הגילוי של מלך המשיח. טעם הוא גם תענוג, רישא דאין, והרי "החכמה מאין תמצא"^{נא}, ועד כדי כך שהטעם נוגע לעצם האמונה הפשוטה של היהודי, עצם הטעם של^{נא}, עצם גילוי משיח. בכל אופן, הטעמים מתגלים בחכמה, ויש **יג** טעמי המקרא.

אם כן, אמרנו שני דברים ביחס לחכמה, ואפשר לומר שחיצוניות החכמה היא **יג** מדות שהתורה נדרשת בהן ופנימיות החכמה היא **יג** טעמי המקרא, טעמי תורה שיתגלו רק לעתיד על ידי מלך המשיח.

בינה: נהרי אפרסמונא דכיא

מהו ה-**יג** בבינה? כתוב בקבלה שבינה היא עולם הבא – הגילוי של העולם הבא. יש בבינה שתי בחינות, עולם הבא ולעתיד לבוא – לעתיד לבוא הוא מדרגת אמא עילאה ועולם הבא הוא תבונה^{נא}. בכל אופן, חכמה ובינה הן "עמק ראשית" ו"עמק אחרית"^{נא} – "עמק אחרית" הוא גילוי העתיד, מה שעתיד להיות בעולם הבא, ועוד יותר גבוה, לעתיד לבוא. במדרגה זו כתוב^{נא} שיש **יג** נהרי דאפרסמונא דכיא, אפרסמון

נא לקו"ת נצבים מט, ד, ע"פ הנסמן בהערה הבאה.

נב פע"ח שער ק"ש פט"ו. ראה הגהת הרנ"ש לאוצרות חיים שער עתיק פ"ד. וראה ביאור הדברים בלקו"ב על קונטרס ההתפעלות מהדו"ת פ"א אות כח.

נג איוב כה, יב.

נד ורמז: **עצם טעם החיים של כל ישראל** עולה 1313, 13 פעמים **מאין, תחית המתים!**

נה ראה זהר ח"ב כז, ב (בתוספתא) ובכ"מ.

נו פירוש הראב"ד לספר יצירה פ"א מ"ה.

נז ראה תענית כה, א. אזהר חדש רות עו, סע"ג. תו"א פא, א ובכ"מ. יצוין שבדרך כלל כתוב אודות **יג** נהרי אפרסמונא דכיא, אך נמצא כתוב גם **יב** נהרי אפרסמונא דכיא, על דרך עיקרי טעמי המקרא כנ"ל בחכמה – שיש שיטות של **יב** ושל

יג - וד"ל.

נח עוקצין פ"ג מ"ב.

נט זהר ח"ג קמב, א. ובכ"מ.

ס זהר ח"ג רצ, ב.

סא בראשית לו, לז; דהי"א א, מח.

סב ספר השרשים ערך 'נהר'. וראה **הנרות הללו** עמ' 184.

סג זח"ב קפד, ב. ובכ"מ.

סד ראה ספר הליקוטים דא"ח צ"צ ערך 'טהור' וש"נ.

סה ראה מק"מ על זח"ב קכו, א ד"ה "בדיוקנא דעלאין". ובכ"מ. וראה גם זהר ח"ב קכז, א"ב; שער ההקדמות לח, א; שער הפסוקים פרשת כי תשא.

סו ברכות לד, ב.

דכיא שעתיד כל צדיק וצדיק לרשת לעולם הבא, ביחד עם שי העולמות שלו. שי העולמות של הצדיק הם בחיצוניות ויג נהרי אפרסמונא דכיא הם בפנימיות, הם המים החיים, החיות, של העולמות.

דעת: ספרי תורה דמשה ונבואת משה

הגענו לספירת הדעת: הדעת הכללית של נשמות עם ישראל היא משה רבינו. משה קשור גם לחכמה, "מן המים משית'הו"^ע, גם לבינה, "משה זכה לבינה"^ע,

אבל כתוב^ט שהעצם של משה הוא כללות הדעת ("דעת את הוי"^ע) של נשמות ישראל.

כתוב^ט שביום האחרון של משה בעלמא דין, ז' אדר, הוא כתב יג ספרי תורה. 12 ספרי תורה הוא נתן לכל שבט ושבט, שלכל שבט יהיה את ספר התורה שלו, ואת הספר ה-13, שכולל את הכל, הוא הניח בתוך הארון^פ, ארון הקדש, שאם יש איזה ספק לגבי הנוסח האמתי – יבדקו, ישו, לספר ה-13 שנמצא בארון הקדש. כתיבת ספרי התורה האלו בתור המעשה האחרון של משה בעלמא דין היא שלמות הדעת שלו. הרי הדעת של משה היא דעת תורה. היא גם נקראת בלשון הקבלה "דעת המכריע"^{פא} ("דעת משה" היא "דעת המכריע"). מהו תפקידו של ספר התורה ה-13? להכריע. אם נופלים טעות או ספק

חדש אלול הוא
חדש של רפואה.
שכולם יזכו
לרפואה שלמה,
בגוף ובנפש.
כולם זקוקים
לרפואה, כולנו
חולים בגלות,
עד שיבוא משיח.
צריכים הרבה
רחמים מה'
הרבה רפואה
שלמה

יותר. הרמב"ם פוסק כמו רבי אבהו, ש"מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו" (כנ"ל) וש"סוף ישראל בסוף גלותן לעשות תשובה ומיד הן נגאלין"^ס. אם כן, רבי אבהו מצטיין במעלת התשובה. בכלל, רבי אבהו היה דרשן גדול^ס. רואים כאן שהעצם שלו הוא מעלת התשובה.

איפה תשובה נמצאת בקבלה? בכל ספר הזהר שם נרדף לספירת הבינה הוא תשובה – בינה ותשובה הולכות יחד. נשים לב ש-**בינה** גם שוה **אלול** (במספר הרגיל, 67), כך כתוב בכל הספרים^{סט}.

מהרמז הזה לומדים שצריך לעשות תשובה באלול, כי בינה היא תשובה – "ולבבו יבין ושב ורפא לו"^ע. קודם צריך להבין – "אִיכָּה?"^{עא}, 'איפה אתה נמצא בעולם?'^{עב}. כשאדם שואל את עצמו 'איפה אני נמצא בעולם?' הוא בא לעשות תשובה. אזי "גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם"^{עג} – מתוך תשובה ה' מרפא אותנו, "רופא חולי עמו ישראל". כתוב בפירוש^{טז} שחדש אלול הוא חדש של רפואה. שכולם יזכו לרפואה שלמה, בגוף ובנפש. כולם זקוקים לרפואה, כולנו חולים בגלות, עד שיבוא משיח. צריכים הרבה רחמים מה', הרבה רפואה שלמה. הרפואה באה מהתשובה, והתשובה באה מהבינה – "ולבבו יבין", "בינה לבא", "ושב ורפא לו". שוב, זהו רבי אבהו, ולו מראים לו את יג נהרי אפרסמונא

סז רמב"ם הלכות תשובה פ"ז ה"ה.

סח ראה סוטה מ, א.

סט ראה לדוגמה סידור בית יעקב (עמדין) ח"ב שער הצאן (לחדש אלול) אות א; בני יששכר מאמרי חדש אלול א, ז.

ע ישעיה ו, י.

עא בראשית ג, ט.

עב ראה בית רבי פט"ו.

עג יומא פו, א (ע"פ הגהות הב"ח).

עד ראה דורש טוב (אביחצירא) אות ק.

עה שמות ב, י.

עו ראה ר"ה כא, ב; זהר ח"ב קטו, א (ובניצוי זהר שם).

עז תניא פמ"ב (שער הפסוקים שמות).

עח ישעיה יא, ט.

עט דברים רבה ט, ט.

פ הושע, ג.

פא ראה ספר הליקוטים שמות פ"ב עה"פ "וירא הוי' כי סר לראות".

“ומראה ולא בחידות ותמנת הוי' יביט”^א. משה עצמו מרגיש את עצמו כשוה לאהרן, לכן דבר ראשון כשהוא מקבל מעביר לאהרן, אחר כך לבני אהרן, אחר כך לזקנים ואחר כך לכל ישראל – סדר המשנה^א.

הריבוי והמיעוט שייכים במיוחד לסוד הדעת, הכוללת עטרא דחסדים ועטרא דגבורות. עטרא דחסדים באה לרבות ועטרא דגבורות באה למעט. כאן יש תופעה מובהקת של ריבוי ומיעוט יחד, הכל במספר המיוחד יג ובקשר למשה רבינו, שהוא הדעת – לכן התופעה היפהפיה הזו מתאימה מאד להיות קשורה לספירת הדעת, יחד עם יג ספרי התורה של משה רבינו.

חסד: ציווי האהבה

עכשיו נגיע לתופעה אולי הכי יפהפיה של סוד היג, שקשורה לספירת החסד: פנימיות החסד היא מדת האהבה, והנה יש מאמר מפורש במדרש^א שיש בתורה 13 ציווים של אהבה בתורה – ה' מצוה אותנו 13 פעמים לאהוב – והמדרש הזה מסיים “כמנין **אהבה**”. זו גימטריא שכתובה בפירוש במדרש. אם כן, בעצם כל מה שאנחנו לומדים על יג מדות הרחמים ויג עיקרי האמונה – הכל **אהבה**^א, כי המספר הזה הוא

בנוסח האמתי צריך את הדעת המכריע, סוד הספר ה-13 שמשה מניח בארון הקדש.

יש עוד משהו מענין שאפשר לשייך לספירת הדעת: כתוב^ב שיש שלשה עשר פסוקים בתורה בהם ה' מדבר למשה ואהרן יחד, וכנגדם יש שלשה עשר פסוקים שהם מיעוטים המדגישים שה' מדבר רק אל משה, כדי שלא נחשוב שגם בשלשה עשר הפסוקים הראשונים ה' באמת דבר אל שניהם ביחד, אלא הוא דבר אל משה שיאמר את הדברים לאהרן. שלש עשרה פעמים יש הוה-אמינא שה' מדבר לשניהם כאחד, כמו שכתוב “הוא אהרן ומשה... הוא משה ואהרן”^ג, ללמד שהם שקולים אחד כנגד השני^ד. הם גם חולקים כבוד אחד לשני, כל אחד אומר לשני “ילמדנו רבינו”^ה. לכן אפשר לחשוב שהם שקולים לגמרי, וה' מדבר לשניהם כאחד. כנגד המחשבה הזו – הוה-אמינא דאורייתא^ו – התורה דואגת לכתוב עוד שלשה עשר פסוקים שממעטים את אהרן ומדגישים כמסקנה שה' מדבר דווקא למשה (המעבר מהוה-אמינא למסקנה הוא בכח **דעת המכריע** – **דעת משה**, כנ"ל – המכריעה שלמסקנה ה' מדבר רק למשה...). למה רק למשה? כי משה רבינו, גם ביחס לאהרן אחיו, הגדול ממנו בשנים, הוא “עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה”^ז. לכן ה' בחר בו, והוא מייחד את הדבור שלו אליו דווקא, ומתגלה אליו לא כמו שהוא מתגלה לשאר הנביאים, ב”כה אמר הוי”^ח, אלא ב”זה הדבר אשר צוה הוי”^ט, באספקלריא המאירה,

פב ראה ספרא ריש ויקרא.

פג שמות ו, כרכז.

פד ראה רש”י עה”פ (עפ”י בראשית רבה א, טו).

פה ע”פ מכילתא פרשת בא פ”ג.

פו וראה לקו”ש חט”ז עמ’ 94; שיחת ליל ב’ דחה”פ תשט”ז ס”י (התועדויות תשט”ז ח”ב עמ’ 200) שהו”א של תורה גם היא תורה. ועד”ז בדרשות החת”ס ח”ג דרוש לר”ה תקנ”ד ד”ה “אח”ז.”

פז במדבר יב, ג.

פח ראה זכריה ת, יט; יחזקאל לט, א ובכ”מ.

פט שמות טז, טז וילב; לה, ד; ויקרא ח, ה; ט, יז; ב, במדבר

ל, ב; לו, ב.

צ במדבר יב, ח.

צא עירובין נד, ב.

צב ברייתא מעשה תורה יג, לה.

צג ביג הכחות הפנימיים של הספירות אהבה (פנימיות החסד) היא השביעית-החביבה (ויקרא רבה כט, ט), הנקודה האמצעית של כל היג (כמבואר בכוונות האר”י שביג מדה”ר המדה האמצעית, השביעית-החביבה, היא “אמת” - גילוי **שע** נהורין, “באור פני מלך חיים” - בסוד השבת, סוד **ואו**, י ימים לפני השבת המכניס אליה ימים אחרים המתברכים ממנה, כאשר שבת כולה אומרת **אהבה**). אחת התופעות הפלאיות של יג הכחות הפנימיים היא שראשי התבות של **ו** הכחות הראשונים (**אמונה** **תענוג** **יצו** **בטול** **שמחה** **יחוד**) הם אותיות **בראשית** וכן ראשי התבות של **ו** הכחות האחרונים הם אותיות **בראשית** (ראה **רחמים** **בטחון** **תמימות** **אמת** **שפלות**) - כאשר כל “**בראשית**” היינו “**בראשית**” (סוכה מט, א; זהר ח”א ג, ב ובכ”ד), סוד הו” (ששישית) הנ”ל - וראש תבת **אהבה** היא ה**א** שבאמצע (האות היחידה שחוזרת שלש

על לבבך"). אחר כך הזהר מונה שש מצוות בפסוק "ושונתם וגו'" – [1] ושונתם לבניך [2] ודברת בס [3] בשבתך בביתך [4] ובלכתך בדרך [5] ובשכבך [6] ובקומך". כל ביטוי, כל לשון, הוא מצוה בפני עצמה. מכאן ואילך המנין של הזהר כבר תואם את מנין המצוות הרגיל, של הרמב"ם ושל רוב מוני המצוות, שמונים את תפילין של יד ותפילין של ראש כשתי מצוות עשה^צ – "וקשרתם לאות על ידך" מצוה, "והיו לטטפות בין עיניך" מצוה. אחר כך, כמו רוב מוני המצוות, מזוהה היא מצוה אחת – "וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך" (לא מחלק בין "ביתך" ל"שעריך").

נחזור: אנחנו רוצים לומר שכל הכוונות הללו טובות במיוחד לחדש אלול, החדש שלנו, חדש של יג. כנראה כל פירוש כאן אומר איזו עבודה מיוחדת שצריך להדר בה, להדגיש אותה, בחדש אלול. פשוט שאהבה היא היסוד של כל התורה כולה, של כל מצוות עשה, הכל לפי האהבה, כמו שכתוב באריכות בספר התניא^{צט}. אם כן, צריך הרבה-הרבה להדר באהבה בחדש אלול (החל מ"ואהבת לרעך כמוך"^ק – "זה כלל גדול בתורה"^{קא}), חדש הרחמים. ידוע שאהבה ורחמים קשורים בעצם, "ארחמך הוי' חזקי"^{קב} – פעם אחת בתנ"ך המלה רחמים היא במשמעות של אהבה, ובכל התורה כולה התרגום, תרגום אונקלוס ותרגום יונתן וכו', של אהבה הוא לשון רחימו (כנוסח השגור, דחילו ורחימו רחימו ודחילו^{קד}). כמו שצריך לרחם על הבריות^{קד}

בגימטריא אחד או אהבה. שוב, כתוב שיש יג מצוות של אהבה בתורה, כמנין המלה אהבה. יש עוד משהו מופלא שמצטרף לזה, מהזהר הקדוש: כתוב בזהר^צ שרק בפרשת "ואהבת"^{צא}, מצות האהבה בתורה – "ואהבת את הוי' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך וכל מאדך" – יש "תליסר פיקודין", שלש עשרה מצוות בתוך פרשת "ואהבת". מה הן שלש עשרה המצוות? הזהר מפרט אותן: "ואהבת את הוי' אלהיך" זו מצוה אחת, "בכל לבבך" עוד מצוה, "בכל נפשך" עוד מצוה ו"בכל מאדך" עוד מצוה. רק בפסוק הראשון יש ארבע מצוות. הזהר הזה הוא דוגמה יפהפיה איך נעשה מנין מצוות חדש לעתיד לבוא. לא תמצאו באף מונה מצוות על דרך הנגלה שימצא בתוך פרשת "ואהבת" שלש עשרה מצוות, אבל כאן רואים זהר מפורש שרק בפרשת "ואהבת" יש תליסר פיקודין. שוב, הוא אומר שרק בפסוק הראשון יש ארבע מצוות – עצם האהבה; מצוה שהאהבה הזו תחדור ל"לבבך", "שני יצריך"; ל"נפשך", "אפילו נוטל את נפשך"; ול"מאדך", "בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי' מודה לו במאד מאד" וגם "בכל ממונך", כמו שמפרשת המשנה^{צב} את הפסוק. בפסוק השני, "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך", הוא לא מונה אף מצוה. למה? לא כתוב, אבל אפשר להסביר פשוט, שפירוש הפסוק הזה בחסידות^{צג} חוזר ל"שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד" – שמההתבוננות בו האדם מגיע לאהבה. כלומר, שבפסוק "והיו הדברים" אין עוד מצוה ב"ואהבת", אלא הוא נכלל בפסוק שלפני "ואהבת" – "שמע" לשון התבוננות ("והיו...

פעמים בר"ת של הכחות הפנימיים), ודוק (וראה בכל זה סוד ה' ליראיו ש"א פ"ה).

צד זח"ב קסב, ב.

צה דברים ו, ה"ט.

צו ברכות פ"ט מ"ה.

צז ראה דברי הבעש"ט המובאים במאמר "שני המאורות ח"ב ס"ב. נדפס במ"מ וציונים לדרך מצותיך על ד"ה "להבין מצות אהבה" (קצט, א). הובא ונתבאר ב"מבוא להתבוננות יהודית" בספר כלל גדול בתורה (עמ' כב).

צח סהמ"צ לרמב"ם מ"ע יב"ג; סמ"ג מ"ע כא"כב.

צט תניא פ"ד (וראה ריש ד"ה "חנך לנער" הנדפס בסוף פלה"ר שמכיון שכל מצוות לאיתעשה תלויות ביראה - כמפורש שם בתניא - והיראה עצמה היא מצות עשה התלויה באהבה, הכל מבוסס על האהבה).

ק ויקרא יט, יח.

קא בראשית רבה כד, ז.

קב תהלים יח, ב.

קג ראה זהר ח"ג קכג, א ואילך; תקו"ז ו (כא, ב); שם י (כה, ב).

קד שבת קנא, ב: "כל המרחם על הבריות וכו'".

בחדש אלול העבודה היא לתקן את כל הנזקים שעשיתי במשך השנה - נזקי אדם... - שעיקרם הפגיעות בין אדם לחברו

צריך לאהוב את השי"ת ואת כל מה שהוא ברא לכבודו^{קה}. הנקודה הזו תעזור לנו גם בהמשך ההתבוננות.

גבורה: אבות נזיקין, מיתות בין דין ושלחנות המקדש

מה יכול להיות היג של הגבורה? בראש חדש אלול חוזרים ללמוד תורה בישיבות, ובישיבות

שלנו — כמו בישיבות חב"ד, וכמו בעוד הרבה ישיבות השנה — מתחילים ללמוד מסכת בבא קמא. בתחלת המסכת^{קו} מובאת דעתו של רבי אושעיא שישנם יג אבות נזיקין. על "ארבעה אבות נזיקין" בהם פותחת המסכת הוא מוסיף עוד תשעה שכולם נזקי אדם (ד פשיעות של ד שומרים וזה חיובים של מזיק — נזק, צער, ריפוי, שבת, בשת). נזקים, וה'דינים' שהם מעוררים, שייכים לספירת הגבורה. בחדש אלול העבודה היא לתקן את כל הנזקים שעשיתי במשך השנה — נזקי אדם... — שעיקרם הפגיעות בין אדם לחברו (אותן חייבים לתקן לפני בא היום הקדוש, עם בקשת המחילה במקום הנצרך, שהרי "עברות שבין אדם לחברו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חברו"^{קי}).

יש עוד משהו ששייך לגבורה: כתוב בחז"ל^{קיח} שיש יג מיתות בית דין המתחלקות ל-ח על עריות וזה על "שאר דברים" (עבודה זרה, שבת, אוב וידעוני, מגדף, מולך). יש כמה וכמה אופנים איך למנות את מיתות בית דין. גבורה היא עונש^{קט} (וכנגד ספירת הגבורה מכוון "היכל

הזכות"^{קי} בו דנים את האדם). איך בדיוק מונים? כמו הרבה דברים בתורה, יש דעות שונות, אבל לפי המדרש הזה כך מונים את המיתות — יג שמתחלקות ל-ח וזה, 'חתך זהב' של 13.

יש גם דבר שלישי שנשים בגבורה: בבית המקדש היו כמה דברים של יג^{קיא}, אבל את שני הדברים העיקריים נשים בגבורה ובמלכות. היו יג שולחנות בבית המקדש. כתוב ש"שלחן בצפון"^{קיב},

מדת הגבורה. שלחן גם קשור כמובן ל"זה השלחן אשר לפני הוי"^{קיד}, אכילה. לענייננו, נלמד מכך שצריך הידור מיוחד באכילת חדש אלול — הידור שכולל גם כשרות כפשוטה, אבל גם את הפנימיות, לאכול עם כוונה נכונה. או כוונה פשוטה של "כל מעשיך יהיו לשם שמים"^{קיד}, שאני אוכל כדי שאוכל לעבוד את ה' בתורה ותפלה ומעשים טובים, או, לפי דרך הבעל שם טוב, כדי לקיים "בכל דרכיך דעהו"^{קטו}, שבתוך האכילה גופא אני עושה יחוד, "דעהו"^{קטז} (דעת לשון יחוד^{קיז}), מיחד את השכינה הקדושה (סוד ה'ה של "דעהו") עם קודשא בריך הוא (סוד ה'ז של "דעהו"). לפי החסידות, לפי חב"ד, בעבודת הבינוני, נכללת בכך גם עבודת האתכפא, שודאי קשורה למדת הגבורה — שלא

קי זהר ח"ב רנא, א. ובכ"מ.

קיא ראה גם משנה שקלים פ"ו.

קיב בבא בתרא כה, ב.

קיג יחזקאל מא, כב.

קיד אבות פ"ב מ"ב.

קטו משלי ג. ו. וראה כש"ט (קה"ת) אותיות קב, ריב"ב, חלק שני רפב"א. וביריבי מקומות בדא"ח.

קטז על היחס בין "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ל"בכל דרכיך דעהו" ראה לקו"ש ח"ג תרומה ס"ו, ויקהל ס"ד; ח"י וישלח ס"ו; תשובת השנה מאמר "בכל דרכיך דעהו" פ"ג ומודעות טבעית ביאור ד (עמ' קעא ואילך, וראה שם גם בהפניות נוספות) למאמר "גולה וגאולה" (וראה גם הטבע היהודי עמ' רג).

קיז בראשית ד, א.

קה אבות פ"ו מ"א (ע"פ ישעיה מג, ז).

קו בבא קמא ד, ב.

קז יומא פ"ח מ"ט.

קח ברייתא מעשה תורה יג, כא.

קט ראה תניא אגה"ק טו.

יאכל יותר מדי בחדש אלול (אלול – אותיות "לולא" האמנותי^{ק"ח} – הוא בסוד לולא^{ק"ט}, היינו שימעט, לא, ב"לו" שלו). בחדש אלול צריך להתבונן במיוחד שהשלחן שאני אוכל עליו הוא כמו המזבח בבית המקדש, עליו מקריבים קרבנות לה', לריח ניחוח לה'. על המזבח במקדש נאמר "זה השלחן אשר לפני הוי"ם".

יש עוד משהו לגבי שלחן, ששייך לגבורה: כתוב ש"אֵרֶךְ יָמִים בַּיְמִינָה בְּשִׂמְאוֹלָה עֶשֶׂר וּכְבוֹד"^{קכ}. יש זר על השלחן, כנגד כתר מלכות^{קכא}, שהוא סימן של עושה. כלומר, שלחן גם מסמל עשירות, וממילא גם מסמל את השתדלות האדם להתעשר, לשם שמים, שיוכל להרבות בצדקה ומעשים טובים.

הרי גם הבעל שם טוב וגם רוב רובם של הצדיקים תלמידי הבעל שם טוב רצו שכולם יהיו עשירים

אמר רבי משה מקוברין^{קכב} – 'שהחסידים שלי יהיו עניים, לא עשירים'. אבל זהו המיעוט בין הצדיקים, ורוב הצדיקים הגדולים תלמידי הבעל שם טוב רצו שיהודים יהיו עשירים כפשוטו בגשמיות. אבל להיות עשירים בגשמיות דורש הרבה עבודה פנימית^{קכד}, כי צריך לא להתייחס לא להתגאות, והעיקר – בשביל מה אני עשיר? לעזור כמה שיותר, לתת כמה שיותר צדקה. זהו "שלחן בצפון" – מדת העשירות של הקדושה. יש כוונה ידועה^{קכה} שכאשר הכלה מקיפה את החתן שבע פעמים מכוונים לתת לזוג את שבע המתנות של ספר יצירה^{קכז}, וההקפה השניה – מתנת הגבורה – היא לתת לזוג עושר, שיהיו עשירים. יש כעת הרבה חתונות, כתוב בספה"ק שהחדש הכי טוב להתחתן בו הוא חדש אלול^{קכז}, מזל בתולה, אז נאמר את הכוונה בקיצור, שיוכלו לכוון: בהקפה הראשונה נותנים לזוג את מתנת החכמה. מהי חכמה? חכמת חיים, שתהיה להם בחייהם יחד חכמת חיים. ההקפה השניה לתת להם עושר. ההקפה השלישית לתת להם בנים. ההקפה הרביעית לתת להם חיים – חיים טובים וארוכים. ההקפה החמישית לתת להם ממשלה – במקום שעבוד ממשלה, לשני בני הזוג, שלא יהיו משועבדים אלא מושלים. ההקפה הששית היא לתת להם שלום – שלום בית. ההקפה השביעית, המלכות, היא לתת להם חן – מתנת המלכות – שכל אחד מהם ימצא חן בעיני השני ושניהם ימצאו חן בעיני הבריות. אלו שבע המתנות, שאמרנו בגלל המתנה השניה, שכנגד הגבורה – העושר.

שוב, סמל העושר במקדש הוא השלחן, ויש יג שלחנות, אותם נייחד לסוד ה־13 בספירת

שלחן גם מסמל
עשירות, וממילא
גם מסמל את
השתדלות האדם
להתעשר, לשם
שמים, שיוכל
להרבות בצדקה
ומעשים טובים.
הרי גם הבעל שם
טוב וגם רוב רובם
של הצדיקים
תלמידי הבעל שם
טוב רצו שכולם
יהיו עשירים

ק"ח תהלים כז, יג. ראה גם בעל הטורים על דברים ל, ו.
ק"ט תורת שמואל תרל"ו ח"ב עמ' שמח; קובץ מכתבי רלו"צ
שניאורסאהן עמ' 122 ובנסמן שם; לקו"ש ח"ט אלול ב.
קכ משלי ג, טז.
קכא אבות פ"ד מ"ג.
קכב שיחת ש"פ תרומה תשנ"ב ס"ז.

קכג מאמר מרדכי מערכתו סיפור י. וראה **שעשועים יום יום**
ח"ג נספחים "גמול דלים".

קכד וראה גם שיחת פורים תשט"ו.
קכה ראה **יין משמח** ח"ה שער שני בתורה "שבע מתנות
החופה".

קכו ספר יצירה פ"ד מ"ג.
קכז אוצר מנהגי חב"ד אלול תשרי עמ' 42, וש"נ.

משמעות של נצחיות, שהיא "דוד מלך ישראל חי וקים" ^{קלו} לנצח, אבל כאן נתבונן בנצח במשמעות של נצחון במלחמה (הכח של שם הוי' צבאות – כח המלחמה – שבנצח ^{קלו}).

חדש אלול הוא הרי "תשובת השנה" שהיא "עת צאת המלכים" ^{קלח} להלחם. בתנ"ך חדש אלול הוא חדש של מלחמות המלכים. אב-טיפוס של כל המלכים הוא "דוד מלך ישראל חי וקים", והוא יוצא להלחם את יג המלחמות שלו. בפנימיות ודאי

הכל קשור לחדש אלול. באיזה זכות הוא מנצח? בזכות התשובה שלו והרחמים של ה'. לכן הזמן הכי טוב לצאת למלחמה (ובעבודה הפנימית היינו המלחמה נגד היצר הרע ^{קלט}) ולנצח, כמו דוד המלך, הוא חדש אלול.

שוב, יש בתנ"ך יג מלחמות של דוד המלך. צריך לכוון בחדש הזה שגם אני רוצה ללכת בעקבותיו של דוד המלך, "דוד מלכא משיחא". יש הרבה סוגים של מלחמות קדש לשם שמים באמת, שכולן מלחמה נגד המניעות ועיכובים העומדים בפני מי שבא לפרסם את אלקותו יתברך בעולם (כמו אברהם אבינו). אם הולכים עם תשובה ועם בטחון של נצח – בטחון ברחמי שמים – יוצאים למלחמה ומנצחים, "כי תצא למלחמה על איביך ונתנו הוי' אליך ביד" ^{קמ}, פסוק שקוראים בחדש אלול. זהו היג של נצח.

קלו ר"ה כה, א.

קלז פרדס רמונים ש"כ פ"ב; ראה קהלת יעקב ערך 'צבאות'. קלח דברי הימים א, א והשווה שמואל ב, יא, א. וראה הקדמת הזהר, א ומגלה עמוקות ואתחנן אופן קפו שמדובר באלול (ותיווך הדברים עם הפשטנים עה"פ שמדובר בניסן ראה בביאור הרמ"ז להקדמת הזהר ובמשבצות זהב עה"פ בשמואל).

קלט ראה לקו"ת ובנסמן בקול מבשר ריש כי תצא (ובריבוי ספרי חסידות).

קמ דברים כא, י (ובדיוק המלה "על" ראה לקו"ת תצא לה, ב).

**להיות עשירים
בגשמיות דורש
הרבה עבודה
פנימית, כי צריך
לא להתייחה,
לא להתגאות,
והעיקר - בשביל
מה אני עשיר?
לעזור כמה
שיותר, לתת כמה
שיותר צדקה**

הגבורה. השלחן גם קשור לאוכל, כפשטות, וגם קשור לעושר.

תפארת: שבחי ישתבח

מה יש בתפארת? כוונה מיוחדת, שאפשר ממש ממחר בבקר לכוון בתפלה – יג שבחים של "ישתבח". זו כוונה שכתובה בכל הסידורים (עם כוונות): "שיר ושבחה הלל וזמרה עז וממשלה נצח גדלה וגבורה תהלה ותפארת קדשה ומלכות". יש כאן יג שבחים, ויש אומרים ^{קכח} שצריך

לומר אותם בנשימה אחת. יש בסוף עוד שני שבחים, "ברכות והודאות", אבל עד הנקודה – וכך כתוב בספרים ^{קכט}, מובא גם בחז"ל, במדרש ^{קל}, שתקנו לומר – יג לשונות של שבח. שבח הוא תפארת ^{קלא}, ספירת התפארת (וכן "תפארת" היא אחד השבחים). צריך לפאר את ה' ב-יג לשונות של שבח. זו כוונה מובהקת.

נצח: מלחמות דוד

לנצח שייך הפסוק שאמר שמואל הנביא "נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם" ^{קלב}, והתרגום מתרגם ש"נצח ישראל" הוא מלכות בית דוד. כתוב במדרש ^{קלג} שיש בתנ"ך יג מלחמות שדוד המלך נלחם ונצח ^{קלד}. זו ההופעה של יג אצל דוד. בנין המלכות מתחיל מהנצח ^{קלה}, "נצח ישראל" הולך על מלכות בית דוד כנ"ל, ונצח הוא לשון נצחון. לנצח יש גם

קכח מג"א על שר"ע או"ח סי' נג (בשם השל"ה).

קכט פע"ח שער הזמירות פ"ו. ובכ"מ.

קל זהר ח"ב קלב, ב; ברייתא מעשה תורה יג, ח.

קלא ראה גם תניא אגה"ק טו.

קלב שמואל"א טו, כט.

קלג ויקרא רבה א, ד.

קלד ראה גם שיעור י"ד אייר תשע"ד פ"ב.

קלה ראה ע"ח של"ה פ"ב.

הוד: תעניות

מהו ה-יג של ההוד? ספירת ההוד היא ענף הגבורה וגם ענף הבינה, "בינה עד הוד אתפשטת" קמא – הכל קו שמאל. כתוב במשנה קמב שבעת צרה – כשצריך לגזור להתענות – גוזרים על הצבור יג תעניות (תכלית התענית היא להגיע להכנעה-ענוה של ההוד קמג, המתבטאת בידיו דברים – המצוה המעשית של התשובה קמד, בסוד "בינה [תשובה] עד הוד [וידוי] אתפשטת" הנ"ל).

לכאורה, תענית היא בדיוק ההיפך של השלחן – את יג השלחנות שמנו בגבורה, ובהוד, ענף הגבורה, שמים יג תעניות. בשביל מה מתענים? בשביל לעורר רחמי שמים. הכל קשור לרחמים של ה', הרחמים שמתגלים בחדש אלול. אמרנו שגם בשלחן שאוכלים צריך להתענות תוך כדי האכילה – לעשות אתכפא. לדוגמה, אפשר להשאיר שירים – כתוב קמה שמי שאוכל ולא ממלא את כל תאוותיו אלא משאיר שירים נחשב לו כאילו התענה (ויותר).

עוד יותר, כתוב בתניא קמו שתענית היא לא רק במאכל ומשתה, אלא גם בדבור וגם במחשבה. כתוב בספרי מוסר קמז שעיקר התענית הוא תענית דבור, שבא לך לומר משהו שהוא לא מאה אחוז נחוץ (והרבה פעמים אפילו פוגע במישהו שלא ככוונה) – ועוד יותר גרוע, אולי הוא גם דבור אסור על פי תורה – ואתה שם את היד על השפתים, עושה אתכפא ולא מדבר. כתוב שתענית דבור יותר קשה מתענית

קמאע"ח שכ"ט פ"ח.

קמבתענית פ"א מ"ו.

קמג ערש הענוה בבינה (ראה לדוגמה ע"ח של"ח פ"ג) והיא מתפשטת עד לתענית.

קמד לקו"ש חל"ח עמ' 18 ואילך.

קמהיסוד התשובה לרבינו יונה בשם הראב"ד (הובא בראשית חכמה שער הקדושה פט"ו – ובכ"ד – בהקשר להפיכת השלחן למזבח).

קמו תניא פכ"ז.

קמז וראה במשנ"ב ס' תקעא סק"ב.

אוכל. ודבר פשוט, שתענית ממחשבות זרות עוד יותר קשה מתענית דבור. הרי יש מחשבה, דבור ומעשה – ובכולם נדרשת אתכפא, כך כתוב בפירוש בתניא (ואף מודגשת חשיבות דחית הרע מהמחשבה יותר מהדבור קמח). שליטת האדם על המחשבה שלו קשה יותר משליטה על הדבור שלו, שקשה יותר משליטה על המעשה שלו – כך לפי הסדר. כל המושג תענית קשור גם למחשבה, גם לדבור וגם למעשה. כלומר, להמנע ממה שלא צריך. יש ווארט של אדמו"ר הזקן, מובא בלוח "היום יום" קמט, "וואס מען טאר ניט טאר מען ניט, און וואס מ'מעג דארף מען ניט", 'מה שאסור – אסור, ומה שמותר – גם לא צריך'... (אלא אם כן הוא באמת נצרך). כל זה בכלל העבודה-התשובה של חדש אלול – שלא עושים, לא מדברים וגם לא חושבים מה שלא צריך.

יג תעניות גוזרים על הצבור. ידוע קנ שהמלה **צבור** רומזת לצדיקים, בינונים ורשעים – כל עם ישראל. כל אחד צריך להתבונן בעצמו, שגם בי יש ניצוץ של צדיק, ו"הלואי בינוני" קנא, ו"דע איניש בנפשיה" שאני רחוק מאד מלהיות מושלם, יש בי את 'הגוי אשר בקרבך' קנב, את הרשע שבי (וכפי שאמר-זעק ר' שמואל מונקעס לאדמו"ר הזקן "רבי! הגוי שלי גדול [חזק] מהגוי שלכם!" קנג). כל תודעת הצדיק-בינוני-ורשע, ה**צבור** הזה, צריכה להיות בכל אחד ואחד מאתנו. אחד הפירושים

קמחתניא סוף אגה"ק כב: "ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם כתיב ולא תעלה על לב לעולם ואם תעלה יהדפנה מלבו כהנודף עשן וכמו מחשבת ע"ז ממש. כי גדולה לה"ר כנגד ע"ז וג"ע וש"ד. ואם בדבור כך כו' וכבר נודע לכל חכם לב יתרון הכשר המח' על הדבור הן לטוב והן למוטב" (קטע שזקני החסידים המליצו ללמוד בעל פה, כפי שהזכרנו כמה פעמים).

קמטלוח "היום יום" כ"ה אד"ש.

קנ חיי הנפש (לר"א אבולעפא) עמ' צ; מגלה עמוקות פרשת תזריע ד"ה "במדרש". ובכ"ח.

קנא בית רבי ח"ב פ"ח הערה ג.

קנב עפ"י דברים כח, מג (ראה לקו"ת תבוא מב, ב ודרושי שמע"צ צד, ובכ"ד).

קנג ראה תורת מנחם ח"ז עמ' 277 (ובריבו מקומות).

כהלכה ולא כמנהג, אלא רק לרווחה דמילתא... יש מאמר חז"ל, ששמעתי הרבה פעמים מהרב אייזיקסאהן, בעל המבשר טוב – ש"כל פיטטיא בישין ופיטטיא דאורייתא טבין"^{קסא}. כך היה אומר, מתוך ענוה, על עצמו, שכל חידושי התורה שלי הם בגדר "פיטטיא" והלואי שיהיו "פיטטיא דאורייתא" דטבין. "כל פיטטיא בישין", סתם לפטפט זה רע, מיותר, "סרח העודף" הנותן יניקה לחיצונים^{קסב} ח"ו, ולכן אסור, אבל "פיטטיא דאורייתא", שאתה מפטפט בתורה, הם "טבין", טוב מאד ("וירא אלהים את כל אשר עשה [בעשרה מאמרות, מילין דהדיוטא^{קסג}, פיטטיא] והנה טוב מאד"^{קסד}, וד"ל). כך גם ביחס לכל החידושים שלנו.

יש עוד משהו מובהק בספירת היסוד, שגם קשור לברית מילה: יש כמה מאמרי חז"ל שמפרטים כמה אנשים בעולם מאז אדם הראשון נולדו מהולים^{קסה}. כל פעם שמונים בפרוטרוט אלו לא בדיוק אותם אנשים (הרוב כן, אבל יש שינויים). לפי כמה מקומות בחז"ל, יש 13 אנשים שנולדו מהולים. אם כן, יש עוד 13 של מילה.

איך אפשר לכוון בחדש אלול שאני אוולד מחדש מהול? מי שנולד מהול, ולא פגם, יכול להסיח את הדעת מהבעיה הזו. אבל רובם ככולם לא נולדו מהולים, וגם הספיקו לפגום במשך השנים, והדבר הזה – כידוע – מאד מאד מעסיק את הדעת של כל ירא שמים, גם את הדעת המודעת וגם את הדעת הלא-מודעת. צריך לעשות תשובה כזו, מכח יג מדות הרחמים, שאתה תיוולד מחדש מהול – הסימן הוא פשוט שאתה משתחרר מכל הדאגות של חטאות נעורים, ואפשר לעבוד את ה' בשמחה אמתית,

בחסידות^{קנד} ש"להתפלל עם הצבור"^{קנה} היינו הצבור הפנימי, שאדם ידע שיש בו גם צדיק, גם בינוני וגם רשע. כמו ש"מתירים להתפלל עם העברניים" בכל נדרי כך צריך להיות בכל תפלה, החל מעכשיו בפרט, בחדש אלול.

יסוד: בריתות על המילה והנולדים מהולים

עכשיו נגיע לספירת הברית קדש, היסוד. דבר פשוט שאם חדש אלול הוא חדש של תשובה, ראשית ויסוד התשובה הם תשובה על הברית, "הנותן בים דרך"^{קנו}. יש הרבה תורות, גם בקבלה^{קנט} וגם בחסידות^{קנז}, שעיקר התיקון של החדש הזה הוא תיקון הברית. מה היג של הברית? יג מפורש לגמרי בחז"ל. אם התחלנו מכך שיש יג מדות הרחמים, יג מדות שהתורה נדרשת וכו'. מה הדבר הבא הכי מפורסם? יג בריתות שנכתרו על המילה^{קנט}. במצות המילה של אברהם המלה ברית חוזרת יג פעמים^{קס}, לכן חז"ל אומרים – והרמב"ם מביא בהלכה^{קסא} – ש"גדולה מילה" יותר מהתורה, שהתורה נתנה ביג בריתות והמילה ביג בריתות. אם כן, אין יג יותר מובהק מיג בריתות שה' כרת על המילה. יש אנשים שקוראים כל יום את פרשת המן^{קסב}, יש שקוראים את פרשת היראה^{קסג}, ובחדש אלול אולי מתאים לקרוא את פרשת המילה של אברהם אבינו^{קסד}. לא קובעים לא

קנד ראה שארית מנחם (הגר) על תהלים נה, טז.

קנה ע"פ ברכות ח, א.

קנו ישעיה מג, טז. וראה ספר חמדת ימים חודש אלול פ"א. ובכ"מ.

קנז ראה גם שם משמעון עמ' קה.

קנח לקומ"ת פז; עטרת ישועה לעי"כ. ובכ"מ.

קנט נדרים פ"ג מ"א.

קס בראשית פ"ז.

קסאבסוף הלכות מילה.

קסבשול"ע או"ח סי' א סעיף ה.

קסג ע"פ רבינו יונה. ראה סדר היום, סידור ר' יעקב מעמדין במקומו. ובכ"מ.

קסד שלוש הפרשיות הן כנגד בני (מילה), חיי (יראה, סוד "יראת הוי' לחיים") ומזוני (מן). וסימן **מים** [מילה יראה מן]

קרים על נפש עיפה (משלי כה, כה). וד"ל.

קסהירושלמי סוף מסכת ברכות.

קסו ראה תו"א ויחי קב, ג"ד; מאמרי אדמו"ר האמצעי בראשית עמ' תענח. ובכ"מ.

קסז ראה זהר ח"ג קמט, ב; לקו"ת אחרי כה, ד.

קסחבראשית א, לא.

קסטראה אבות דר"נ פ"ב; תנחומא נח, ה; מד"ת מזמור ט. ובכ"מ.

בעצם אני עולה מהעולמות התחתונים בי"ע לעולם האצילות – הפירוש השני של "שלש עשרה לא ידענו" – ואני רואה את אחדות ה' ונכלל בה, וממילא אני משתחוה לה' בבטול במציאות. דווקא כשמגיעים למלכות, "בזאת יבא אהרן אל הקדש"^{קע}, משתחוים – עד כאן הייתי יש ודבר נפרד בעולמות התחתונים בי"ע, ועכשיו אני חווה את האחדות האמתית של ה' ומתייחד עמה. הבטול האמתי הוא כזו התפעלות מנוכחות המלך שמביאה אותי לבטול מוחלט. "זה השער להוי'", שבכל אחד מ"יג השערים, שהם המלכות, אני משתחוה אפים למלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.

רצינו להסביר איך שכל אחד מה"יג הוא עבודה מיוחדת של חדש אלול. נוסף רק בנוגע לדבר האחרון: בחדש אלול יש סגולה להגיע לשער – שפעם ראשונה בחיים אני מגיע להתחלה. עוד לא הגעתי להתחלה, וזהו הזמן הראוי להגיע להתחלת עבודת ה', השער ('התחלה' היא עוד לפני 'ראש' ^{קעט}, אלול לפני ראש השנה). מה הסימן שהגעת לשער? שאתה נופל על הפנים – זהו הסימן המובהק שהגעת להתחלה, שהתחלת משהו אמתי בחיים.

סיכום

עד כאן עברנו בקיצור על יג פעמים יג, ששייך לחדש אלול. ולסיכום:

משוחרר ממרה שחורה (של קליפה).
יהי רצון שנזכה להיות מאותם שנולדו מהולים. היות שיש שינוי גרסאות, אז אפשר להוסיף עוד גרסה, חדשה, שבה גם אתה אחד מהשלשה עשר, וככה כל אחד ואחד מאתנו. שוב, יש שלשה עשר אנשים שנולדו מהולים, שהם כנגד יג בריתות שנכתרו על המילה וכנגד יג מדות הרחמים.

מלכות: שערי המקדש

"אחרון אחרון חביב" הוא ה"יג בספירת המלכות. אמרנו שבבית המקדש היו כמה דברים שהם יג, אבל אנחנו נציין רק שנים. הזכרנו את יג השלחנות בגבורה, "בנין המלכות מן הגבורה"^{קע} דווקא. כתוב שהיו בבית המקדש יג שערים, ובכל אחד מהשערים היתה מצות השתחויה ^{קעא} – מגיעים לשער, דואים את המקדש ומשתחוים. יג שערים וכנגדם יג השתחויות. שער בקבלה הוא כינוי מובהק למלכות, "זה השער להוי' צדיקים יבואו בו"^{קעב}. בדרך כלל אומרים ששער הוא יראת ה' ^{קעג}. קודם דברנו על אהבה, יג אהבות בחסד, ועכשיו אנחנו במלכות, שנבנית מהגבורה-היראה.

שוב, יש יג שערים ובכל אחד יש השתחויה. השתחויה היא בטול במציאות ממש ^{קעד} – הייתי יכול לחשוב שהשתחויה היא בכתר ^{קעה}. למה השתחויה היא במלכות? כמובן, יש קשר בין המלכות והכתר, "נעוץ סופן בתחלתן"^{קעו} ו"כתר עליון איהו כתר מלכות"^{קעז}. אבל הפירוש הפשוט הוא שכאשר אני בא לבית המקדש,

קע ע"ח שכ"ה דרוש ב; של"ד; טעמי המצות פרשת בהעלתך; סדור עם ד"ח ד"ה "ברוך מרחם על הארץ".

קעא שקלים פ"ו מ"א"ג.

קעב תהלים קית, כ.

קעג זהר ח"א ח, א ("דא תרעא לאעלאה").

קעד ראה לקו"ת ראה כ, א. ובכ"מ.

קעה ראה לדוגמה ת"ח נח נג, ד; נה, א. ובריבוי מקומות.

קעו ספר יצירה פ"א מ"ז.

קעז הקדמת תקו"ז יז, א ("פתח אליהו").

קעח ויקרא טז, ג.

קעט ראה המשך תרס"ו עמ' טז ורכב. ובכ"מ.

ומתוקה, "הקיצו ורננו שוכני עפר"^{קפ} והוא בתוכם, שתהיינה רק בשורות טובות וכל הדברים הטובים שאמרנו, כל הפטטיא דאורייתא, שהלואי שהכל יהיה טבין, בטוב הנראה ונגלה. יש שיר בחב"ד "כתיבה וחתימה טובה".

צריך עוד הרבה להתבונן, להבין מה העבודה המיוחדת של כל אחד בחדש אלול. עד כאן, לחיים לחיים, שיהיה חדש טוב ושנה טובה, שיהיה נעוץ אחרית השנה בתחלת השנה, שהאור הישן יתחבר עם האור החדש, שלכל אחד יש מעלה לגבי השני.

נשיר עכשיו ניגון שלנו – "אני לדודי ודודי לי". אפשר לומר שבפנימיות כל הניגונים שלנו הם בהשראת הניגונים של הרבי בעל המבשר טוב, כי הוא פתח אצלי את היכל הנגינה. עד כאן, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, שנזכה לכתיבה וחתימה טובה, שנה טובה

קפ ישעיה כו, יט.

הופעת התהו בתורה

קיצור מהלך השיעור

בזמן אלול התחילו ללמוד בישיבות שבראשות הרב - כפי הסדר הנהוג בישיבות חב"ד (שפוגש השנה בהשגחה פרטית גם את הסדר הנהוג בישיבות מרכז הרב) - את מסכת בבא קמא. לאור זאת החל הרב במסירת שיעור כללי לתלמידי ישיבת עוד יוסף חי והישיבה הגדולה החדשה בירושלים. השיעור בסוגית "עביד איניש דינא לנפשיה" העמיד יסוד עיקרי בהסתכלות על התורה כמכילה בכלים דתיקון דיני-תהו שקדמו לה, ומתוך כך חידש ש"עביד איניש" חושף את הטבע הקמאי של כל אדם כדין ואפילו כמלך. השיעור הארוך והמרתק ייכתב ויופץ בע"ה באופן מורחב - עם כל הביסוס, ההסתעפויות, ההעמקות ב'לומדות' ובפנימיות וגם הציצים והפרחים - וכאן הובאו רק ראשי-פרקים עיקריים מהשיעור, שנכתבו בקיצור, ואפילו ב'דחיסות', כדי לתת טעם ולמשוך את הלב. שימו לב שלצד הרצף התוכני של גוף השיעור, נכנסו בהערות השוליים עניינים חשובים ועיקריים עוד יותר מתמיד. מוזמנים ללמוד בשקיעות אמתית - להמלט לפחות לזמן-מה, עם כל חובשי ספסלי בית המדרש, לעיר-המקלט של התורה ("דברי תורה קולטין"), אליה נמלטים בזמן אלול (ר"ת "אנה לידו ושמתי לך").

שלוש דעות בסוגיא

נחמן שאמנם יש מחלוקת בינו לבין רב יהודה האם בכל מקרה "עביד איניש דינא לנפשיה", אבל בנידון דנן, בו אי-נקיטת פעולה מיידית היתה גורמת להפסד, "כולי עלמא לא פליגי דעביד איניש דינא לנפשיה". בדרך כלל מבינים שיש שתי דעות בסוגיא - דעת רב יהודה, המצמצמת, לפיה עושה אדם דין לעצמו רק במקום הפסד, כשאין הפסד מידי וממשי עליו להזמין את חברו לבית דין ולא לעשות דין לעצמו (על אף שיש בכך טרחה והפסד עקיף וכו'), ודעת רב נחמן, המרחיבה,

סוגית "עביד איניש דינא לנפשיה"א ("עושה אדם דין לעצמו, מבלי להזדקק לבית דין) מתחילה ממקרה בו שלח רב חסדא שאלה לרב נחמן - איזה סכום של קנס עליו לפסוק למי שהכה את חברו בקת המעדר? רב נחמן שאל על פרטי המקרה והתברר שהמכה עשה זאת כדי למנוע מחברו לדלות מים מהבור ביום בו היה תורו שלו להשתמש במי הבור. על כך אמר רב

נערך ע"י איתאל גלעד. ד' אלול פ"ה - כפ"ח
א ב"ק כז, ב ואילך.

דעת רב חסדא נוטה לחסד, לפיה על האדם להיות חסיד ואף פעם לא להשתמש בכח בשביל לעמוד על שלו, ואם נפגע עליו לפנות ולקבל סעד מבית הדין

רב יהודה, הגדול ממנו בשנים ובחכמה¹, והן משום שמובאות בסוגיא ארבע הוכחות לשיטתו, והדחיות שלהן דחוקות². אכן, יש מי שפסק כרב יהודה³, משום שלדעתו אין כאן סוגיא של דיני ממונות אלא של איסורים – להתיר את האיסור להכות את חברו – ובסופו של דבר הגמרא כן דחתה את כל ההוכחות לשיטת רב נחמן. בכל אופן, לפי שתי השיטות – בניגוד לדעת החסדא של רב חסדא – פוסקים ש"עביד איניש דינא לנפשיה", והשאלה היא רק האם הדין מצטמצם למקום הפסד או מתרחב לכל מקרה. מעניין במיוחד לשים לב שדווקא רב נחמן, הדיין המומחה, מרחיב את "עביד איניש" ופותר את האדם מלבוא לדין לפניו – כלומר, לפני בית הדין המומחה – בכל מקום שהוא 'מסתדר לבד' ויכול לעשות דין לעצמו (וכדלקמן עוד).

דינים מעולם התורה

האחרונים דנים ארוכות במקורו של הדין הזה, בגדר הכח של היחיד לעשות דין לעצמו ובגבולות בהם הוא חל. אבל לפני העיסוק בדבריהם יש להתבונן בפנימיות בענין יסודי שמתגלה כאן, שיתן כיוון כללי בסוגיא ויאיר באור חדש את החקירות הלמדניות:

לכאורה, הדין של "עביד איניש דינא לנפשיה" הוא דין מחודש וחריג – ההיתר לאדם 'לקחת את החוק לידיים' וליטול בכח הזרוע את זכויותיו נראה כפורע את הסדר הטוב, בו הכח מסודר לבית הדין או לסמכות הצבורית (משפט המלך או תקנות הקהל וכו'), וכעלול

לפיה בכל מקרה שהצדק עמו יכול האדם לעשות דין לעצמו. בלי לטרוח ללכת לבית דין. אמנם, בקונטרסי שיעורים כתב⁴ שיש שלש דעות בסוגיא, שהרי לדעת רב חסדא בתחלת הסוגיא אין לאדם לעשות דין לעצמו גם במקום הפסד. יש לחזק את דבריו מכך שאחרי ארבע הראיות לשיטת רב נחמן (שנדחו) מביאה הגמרא (ודוחה) ארבע ראיות – לא לשיטת רב יהודה, כמתבקש, אלא – לכך שאין לו לאדם לעשות דין לעצמו כלל⁵.

שלש הדעות מכוונות כנגד שלש מדות הלב, חסד-גבורה-תפארת (אברהם-יצחק-יעקב, שלשת הדיינים בכל בית דין של שלשה): דעת רב חסדא נוטה לחסד, לפיה על האדם להיות חסיד ואף פעם לא להשתמש בכח בשביל לעמוד על שלו, ואם נפגע עליו לפנות ולקבל סעד מבית הדין. דעת רב נחמן, החולק עליו בתכלית, ולשיטתו ברגע שהדין עם האדם זכותו ליטול את שלו, גם בכח הזרוע במדת הצורך, ולהמנע מהטרחה בהגעה לבית דין, שייכת לקו הגבורה, כמובן. דעת רב יהודה – דעת פשרה, שבמקום הפסד יכול האדם לנקוט בכח במדת הצורך, אבל במקרים אחרים עליו לברר את האמת בבית דין – שייכת לתפארת המאזנת והממזגת שבקו האמצעי.

רוב הפוסקים נקטו שהלכה כרב נחמן⁶, הן משום שהיה דיין מומחה (בבית דינו של המלך), שהדין כמותו בדיני ממונות (אף כנגד

ב קונטרסי שיעורים שיעור טו אות א.

ג כך נראה לפום ריהטא של הסוגיא, אלא שבנוגע לראיה הראשונה השיגו התוספות (ד"ה "טעמא דנתקל") על פירוש רש"י ופרשו שזו קושיא על רב נחמן בלבד.

ד דגל מחנה אפרים פרשת וירא ד"ה "או יאמר וירא אליו" (ובכ"מ) בשם הבעש"ט.

ה ר"ף (יב ב בדפיו); רשב"א; ועוד (ראה הנסמן בהערה ז). ראה רמב"ם הלכות סנהדרין פ"ב ה"ב; טשו"ע חו"מ סי' ד.

1 כתובות יג, א. ובכ"מ.

2 ראה רא"ש (המניח סי' ג).

ח רבינו אפרים שם.

התורה כוללת לא מעט דוגמאות לדינים שהם 'שרידים' מעולם התה, בדוגמת 'מאובנים' שמעידים לכאורה על תקופות פרה-היסטוריות, ובעצם רומזים לעולמות-תהו שקדמו לעולמנו שלנו

עצמה באים לידי ביטוי חלק מ'חוקי הג'ונגל'^{טז} שקדמו לה' (כשם שבכל האנושות נשאר 'זכרונות מהג'ונגל' בתת-מודע הקולקטיבי). כך אפשר להסביר תופעות כמו גאולת דם (שהתורה מתירה ולעתים אפילו מחייבת)^{יז}, את יסוד הנקמה בתורה בכלל, דינים כמו "כל דאלים גבר"^{יח} ודין-רודף^{יט}, תופעות של הוראת-

טז גם בג'ונגל יש כללים ומלכים (עם שיטות פוליטיות) - האריה הוא מלך החיות וכיו"ב (ועל דרך ההירארכיה הנקשה שנוהגת בעולם התחתון) - המשחקים במדע בכללי תורת הכאוס, המשחקים גם היום (במדע וגם בפוליטיקה העולמית, ומכאן אפשר להבין את חומרת הכניעה של ישראל לכוחות הפוליטיים העולמיים, בעבר ובהווה). גם כללי התהו הללו עדיפים על אנרכיה מוחלטת (הרוצה לשקף את המצב שלפני הצמצום, את עולם התהו הגמור), וגם עליהם נאמר "הי מתפלל בשלומה של מלכות וכו".

יז חוק הג'ונגל העיקרי, עליו מבוססת הברירה הטבעית בתיאורית האבולוציה, הוא Survival of the fittest - הישרדות הכשירים-המומאמים ביותר. חוק זה מתבטא באופן פלאי בהישרדות של עם ישראל, עם הנצח, בהיותו עם סגולה המסתגל היטב לכל המצבים שעוברים עליו (וראה גם נעשה אדם פ"ז עמ' 195).

יח וראה יסוד זה - בנוגע לרשות גואל הדם (וגם בקשר לדין רודף) - גם בשיעור ט"ז טבת (פורסם בגליון שמות) תשפ"ד.

יט ב"ב לד, ב. יש נידון - ויתכן אף מחלוקת ראשונים (ראה פני שלמה ב"ב לא, ב) - האם דין "כל דאלים גבר" הוא 'סילוק', כאשר בית הדין לא יכול להכריע ולכן הוא מסתלק ומותיר את הזירה למי שיגבר בין בעלי הדין (ראה קובץ שיעורים ב"ב ט, קנב), או 'בירור', כאשר ההנחה היא שמי שהחפץ שייך לו באמת ימסור עליו את נפשו ויתגבר (רא"ש בריש בבא מציעא). ובמושגים כאלו, זהו דיון האם כאן מסתלק ממד התיקון של התורה, וממילא חוזר ומופיע חוק הג'ונגל התהי שתחתיו כפי שהוא, או שגם כאן עושה התורה תיקון ובירור לתהו שקדם לה, ודוק.

כ ברשימות שיעורים בסוגיין דן הגר"ד סולובייצ'יק האם ההיתר של "עביד איניש דינא לנפשיה" חל 'מדין שליח בית דין' (בו ובגדרו נדון בפנים באריכות) או 'מדין הצלת ממונו', כאשר את 'דין הצלת ממונו' הוא משהו לדין רודף. הוא מביא מב"ק קיז, כ דוגמה לממון שהוא "רודף" - ובעוד שרש"י שם פרש שבעלי-הממון הוא הרודף, הרי הרמב"ם (הלכות חובל ומזיק פ"ח ה"ו) פרש שהממון עצמו "הוא כמו

לייצר אנרכיה (וכהוראת התנא "התפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו"^ט). כיצד מופיע דין כזה בתוך התורה?

חז"ל מלמדים ש"שני אלפים תורה" באים לאחר "שני אלפים תהו", על פי הסדר הכללי בו התהו קודם לתיקון - "ברישא חשוכא והדר נהורא"^{יא}. התיקון של התורה לא בא לסלק ולהעלים לגמרי את התהו שקדם לו, אלא לצמצם את כחות התהו ולנתב אותם באופן הראוי - להמשיך את האורות דתהו בכלים דתיקון (הנוסחא שתביא בסופו של דבר

ל"שני אלפים ימות המשיח"^{יב}). מסבה זו כוללת התורה לא מעט דוגמאות לדינים שהם 'שרידים' מעולם התהו (דוגמת 'מאובנים' שמעידים-לכאורה על תקופות פרה-היסטוריות, ובעצם רומזים לעולמות-תהו שקדמו לעולמנו שלנו^{יג}). התורה מגלה ש'העולם אינו ג'ונגל' - כמו שהורה הרבי מליובאוויטש^{יד} להתבונן ב"רגע של שתיקה", שמיועד לחולל תיקון גם אצל אינם-יהודים^{טו} - אבל בתוך התורה

ט אבות פ"ג מ"ב (אלא שיש לומר שהעיקר הוא בנוגע לגוים, וראה עוד לקמן הערה טז, כאשר בנוגע לגוים יש לחקור האם יש דין "עביד איניש דינא לנפשיה" - כאשר בהשקפה ראשונה מסתבר שיש להרחיק מהם אפשרות זו, בגלל טבע התהו שלהם והעדריכולת להכניסו בכלים דתיקון, מה שגורם לכך שהם נהרגים על כל אחת מהמצוות שלהם, ללא התראה וגם על פחות משש"פ - ואכמ"ל).

י סנהדרין צז, א.

יא שבת עז, ב.

יב וראה גם שיחת כ"ח ניסן תשנ"א.

יג ראה **אותיות לשון הקדש** בתחלת האות תו ובכ"מ.

יד כך שמענו מהרה"ח מאיר ש"י רודס, שלימד בבית ספר יסודי ציבורי בני-יורק, והרבי הורה לו שזהו תוכן ההתבוננות ב"רגע של שתיקה".

טו ראה באריכות שיחת י"ב תמוז תשמ"ג (ואילך).

אותו בכלים דתיקון^כ (ומכאן גם לימוד-זכות ואפילו המתקה לשיטת בעלי-המחקר – שה' יחזיר אותם בתשובה... – לחפש מקבילות או שרשים לדיני התורה בתרבויות העולם העתיק, ודוק). יודגש שהתורה שקדם לתורה לא חייב להיות כחות עצומים ובלתי-מרוסנים שמביאים לשבירה. את אותו רעיון מבטאים גם מושגים כמו "דרך ארץ קדמה לתורה"^כ ואפילו

כה אפשר לומר שבעיני הרמב"ם השכלי והמתקן באמת כל תופעת תהו היא דיעבד וראוי 'להעלימה' (אך ראה בשיעור הנ"ל הערה יח כיצד הדברים מתבטאים גם ברמב"ם, וכפי שיתבאר עוד לקמן גם בנידון דנן). ולכן גם כל סידור ההלכות שלו הוא הגיוני ומושלם, לעומת דרך הטור (וההולכים בעקבותיו), שסדרו את ההלכות באופן הרבה יותר 'טבעי' וכללי, ונתנו יותר מקום לתהו. הדבר בולט כאשר מעמיקים בפתיחות של כל אחד

מארבעת הטורים ורואים שכולן מבטאות את התופעה הזו: טור אורח חיים פותח במשנת יהודה בן תימא הלומד כיצד להפנים הנהגות-תהו של חיות השדה (ובראשן "הוי עז כנמר", תוקף תהו לומר לכל מלעיג 'אני לא שם עליך! אני שם עליך' פס ועושה את מה שנראה לי האמת!); טור יורה דעה מתחיל בהלכות שחיטה, הנהגת-תהו של ג'גל בו החזק הורג את החלש ואוכל אותו, שממחישה כיצד מה שנוהג בכל העולם מתעדן ומתמקד בדיני התורה (המגבילים את בעלי החיים שניתן לאכול ומתנים זאת בדיני השחיטה וכו'); טור אבן העזר מתחיל במצות "פרו ורבו", שביסודה היא כלל-אנושית (וגם נשארה כזו באופן מסוים – לפי השיטות השונות בה – לאחר שניתנה תורה) ואף מוטבעת בטבע כל בעלי החיים; טור חושן משפט מתחיל בסימן א מהדין של "שליחותיהו קא עבדינן", שמאפשר דין גם לא לפי כללי הסמיכה של התורה (ויתכן שהיא יסוד לדין דנן, כדלקמן בפנים) – כלומר, בידיעה שגם אם אינך דין אתה יכול להיות דיין... – ממשיך בסימן ב בכח של בית דין להעניש גם לא על פי דין (בהוראת שעה, שהוזכרה לעיל) ואחרי גרי הדין בזמן הזה בסימן ג הוא מגיע בסימן ד לדין דנן, "עביד איניש דינא לנפשיה" – הכל בחינת תהו שקדם לתיקון במערכת המשפט, ודוק היטב בכל זה.

כ ויקרא רבה ט, ג; תנא דבי אליהו רבה פ"א.

**הרמב"ם במורה
נבוכים מסביר
דיני-תורה ככאלו
שבאים על גבי
מציאות נתונה,
שנהגה לפני מתן
תורה, שהתורה
'נאלצת' להתחשב
בה, למתן ולעדן
אותה. אבל לפי
ההסבר כאן זו לא
תוצאה 'דיעבדית'
של מציאות
שליילית אלא חלק
מתפקיד התורה –
לקחת את התהו
ולתת לו 'ראש',
להכניס אותו
בכלים דתיקון**

שעה ואפילו "גדולה עברה לשמה"^{כא} ו"דברה תורה כנגד יצר הרע"^{כב}. באותו אופן יש להתבונן גם בדין של "עביד איניש דינא לנפשיה", עם גוון מיוחד של הענין שמופיע בו.

הרמב"ם במורה-נבוכים^{כג} מסביר את הקרבנות, כמו גם דיני-תורה נוספים, ככאלו שבאים על גבי מציאות נתונה, שנהגה לפני מתן תורה, שהתורה 'נאלצת' להתחשב בה, למתן ולעדן אותה. אבל לפי ההסבר כאן זו לא תוצאה 'דיעבדית' של מציאות שלילית, כפי שנראה מהרמב"ם, אלא חלק מתפקיד התורה – לקחת את התהו ולתת לו 'ראש'^{כד}, להכניס

רודף" – ומחדש שיתכן שבאותו אופן יש סוג של "דין רודף" למי שמאיים על ממונו של אדם ולכן מותר לו לנקוט בכח כדי להצילו. ולשיטתנו כאן, הצדה-שעה בין שתי האפשרויות הוא שיש בהן אור של תהו שהתורה נותנת לו מקום וכלי מתאים (ובעולם התהו כל הצדדים מתחברים, "אלו ואלו דברי אלהים חיים", ושני צדדיהתהו הללו מתקיימים במקביל).

כא נזיר כג, ב.

כב קידושין כא, ב.

כג מו"נ ח"ג פל"ב.

כד כשם שהגולה היא חמר הגלם של הגאולה, ורק צריך להכניס לה א' (שיחת פרשת אחרי מות-קדשים ופרשת אמור תשנ"א. מבורר באריכות במאמר "מגולה לגאולה" בספר מודעות טבעית), כך התהו הוא חומר הגלם של התורה ורק צריך להכניס לו ריש-ראש. תהו-ראש ע"ה עולה "בראשית" (היינו "בראשית" בלי ה'א' הנחה, שלא נשמעת), ראש התורה הכולל ומבטא את כל עניינה (ובסגנון אחר: תהו-ראש עולה ברשית, כמו "מרשית השנה" – "רשית" מרגע כניסתה ב'א' תשרי – "שנה שהיא רשה בתחלתה", עד לתקיעת שופר הממשיכה לה את ה'א', כאשר ה'רשית' היא המשכת תהו לתיקון בבחינת "עד ולא עד בכלל" ורק "מצות היום בשופר" פועלת שההמשכה תהיה "עד ועד בכלל", כניסת והתישבות האורות דתהו בכלים דתיקון באופן מלא, "לא תהו בראה לשבת יצרה", וד"ל).

"סברא דאורייתא"^כ, שמניחים

כז ראה לכללות הענין בית האוצר מערכת א כלל קלא (וראה חזקוני לבראשית ז, כא - המובא בדבריו - ש"סברא דאורייתא" תקפה גם לפני מתן תורה). בהשקפה ראשונה נראה שסברא היא יסוד שכלי המנוגד למובן הפשוט של תהו. אכן, אליבא דאמת עולם התהו הקדום הוא בגדר **א** ראשונות (מוחין) שקדמו ל**ז** תחתונות (מדות) - "תהו ובהו וחשך" (בראשית א, ב) הם כתר חכמה בינה (ביאור הגר"א על ספר יצירה פ"ב מ"ו) שקדמו לשבעת ימי בראשית המכוונים כנגד שבע המדות (החל מהחסד של "הי אור" ועד לשבת המלכה). כשם שבקדושה ובתיקון יש "**אלפים** שנה קדמה תורה לעולם" (ויקרא רבה יט, א; מדרש תהלים צ; מדרש שמואל פ"ה), שהם חכמה ("**אלפך** חכמה") ובינה ("**אלפך** בינה") שקדמו לעולם שנברא במדות העליונות, כך עולם התהו הוא **סברות** שהגיעו ל**שבירה** (השרשים

סבר שבר קשורים ומתחלפים בלשה"ק), וכמבואר במ"א שכל מלך היא סברא שיטה פוליטית. במובן מסוים, דווקא הסברות השכליות המופשטות - אלו שאינן מתיישבות במדות הלב ועומדות בסנינות המציאות - הן המועדות ביותר ל**שבירה** (וראה לקו"ד ח"ג עמ' תכט על ה'משכיל' ש'הולך על הראש', באופן של תהו, בניגוד לעובד' ש'הולך על הרגלים' והכל קיים אצלו באופן מתוקן ויציב). זהו גם היסוד להוראת חז"ל "למגרס אינש ויהודי למסבר" (ע"פ ע"ז יט, א ושבת סג, א) - כדי לומר סברות אמיתיות, שלא מגיעות למשבר, נדרש ריבוי הכלים הנרכש דווקא בלימוד בקיאות (ולכן גם ה"סיני" קודם - בזמן - ל"עוקר הרים", שכלי ריבוי הכלים סברותיו המהפכניות יכולות להחריב את העולם), ואז יש סברתקוה שהסברא תהיה טובה ומיטיבה.

לאור כל זאת, ניתן להעמיק ולהגדיר מחדש את "שני אלפים תהו, שני אלפים תורה, שני אלפים ימות המשיח" כמושכל מורגש-מוטבע (חב"ד"ח"ת נה"ם): "שני אלפים תהו" (אליהן מתנקז גם התהו שקדם לעולם) הם בגדר מוחין בלבד, סברות שמגיעות ל**שבירה** (כאשר בפרט ה'אלפיים שנה' שקדמו לעולם הן השכל הנעלם שבשני פרצופי הכתר, שגם נקרא מח וסברא - סברות של רצון ושל תענוג ובעיקר 'אמונות' קדומות, וד"ל). "שני אלפים תורה" הם תקון המדות (שנשברו בעולם התהו) ותיקון המציאות כולה בכח ההכרעה של התורה מתי לנהוג ב"שמאל דוחה" ומתי ב"מין מקרבת". "שני אלפים ימות המשיח" (בתקופה הראשונה הטבעית שלהם) הם הכנה לזמן בו "מצוות בטלות לעתיד לבוא" (נדה סא, ב; וראה תניא אגה"ק כו ש"מצוות בטלות" בפועל רק לאחר תחיית המתים, המתחברת לתקופה השנייה-הנסית של ימות המשיח) משום שהכל הופך להיות טבעי לגמרי, ללא צורך בצווי (ראה גם מהר"ץ חיות נדה סא, ב בשיטת

התהליך של הפנמת האורות דתהו בתוך הכלים דתיקון הוא תהליך המתחולל גם בתוך התורה עצמה, ביחס שבכתב והתורה שבעל פה בכלל ובהתפתחות התורה שבעל פה כלל מדור לדור

שיש תשתית אנושית שכלית ומוסרית שקדמה לתורה^{כח}, ועל גביה באה התורה באופן שמכיל, מעבד ומתקן אותה. בכללות, התהליך של הפנמת האורות דתהו בתוך הכלים דתיקון הוא תהליך המתחולל גם בתוך התורה עצמה, ביחס בין התורה שבכתב והתורה שבעל פה בכלל^{כט} ובהתפתחות התורה שבעל פה מדור לדור^ל, כאשר הכל מתפרט ומקבל יותר ויותר כלים משוכללים ו'מעודנים', יותר יכולות ליישם את כללי התורה בצורה מיושבת ומתקבלת.

התוס'). ובסגנון נוסף: "שני אלפים תהו" הם מודעות עצמית, "שני אלפים תורה" הם מודעות אלקית ו"שני אלפים ימות המשיח" הם מודעות טבעית מתוקנת (על המושגים הללו ראה **הטבע היהודי** במאמר "המודעות העתידית" ובכ"ד). תכלית התיקון (שביחס אליה כל מה שקדם הוא בגדר תהו) היא כאשר יהודי "אינו מצווה ועושה" (קידושין לא, א) לא משום שהדברים מתיישבים בשכלו, אלא משום שהם הופכים להיות טבעיים לגמרי עבורו, ודוק. ורמז: **תהו חכמה בינה דעת תורה חסד גבורה תפארת, ימות המשיח נצח הוד יסוד מלכות** עולים יחד 4563, ג"פ (ממוצע כל שלש הדרגות) 1521, **טל (הוי אחד)** ברבוע (שהוא גם סכום כל זך מילויי שם הוי ב"ה), ודוק.

כח היחס בין "סברא" ו"דרך ארץ" הוא היחס בין המוחין דתהו (בסברות שבירות) והמדות דתהו (כאשר "דרך ארץ" כוללת הן את המורגש-שכלי והן את המוטבע-התנהגותי, כל שש המדות הנכללות ב"מפתחא דכליל שית" של הדעת דתהו, ממנה החלה השבירה, בבחינת "כל תלמיד חכם שאין בו דעת [במובן של דרך ארץ] נבלה טובה הימנו"). יחסית, הסברות של התהו התבטאו בעולם התהו שקדם לעולם התיקון ואילו ה"דרך ארץ קדמה לתורה" קיימת ב"שני אלפים תהו", אצל צדיקי הדורות מאדם הראשון עד לאבות (מהם החלו "שני אלפים תורה", אלא שקיום התורה של האבות קודם מתן תורה הוא יחסית התהו-הכתר של עולם התיקון עצמו, ודוק).

כט ראה מן הפרדס פרשת משפטים עמ' רלו.

ל כך הסביר האריז"ל שקבלת הרמ"ק היא 'תהו' ביחס לקבלה שלו (ראה הקדמת עמק המלך ושם שער ה פנ"ה), ובאותו אופן מבינה החסידות את קבלת האריז"ל ביחס ליחידושי הבעל שם טוב, ודוק.

אותה כהבנתו – "אני אמרתי אלהים אתם"^{לה} ו"אלהים" היינו דיינים^{לו}. "שפך דם האדם באדם דמו ישפך" – כי בצלם אלהים עשה את האדם^{לז} ועליו להיות דיין הדן את החוטאים^{לח} (ואצל בני נח ניתן לדון דיני נפשות בעד אחד ובדיין אחד^{לט}, כשם שה' דן יחיד^ל). יתר על כן, "עבד איניש דינא לנפשיה" מזכיר יותר את "משפט המלך"^{מא} ("דינא דמלכותא דינא"^{מב}) – שעושה דין לעצמו, מסברתו ולפי צרכיו ("לנפשיה" ממש) – שהרי האדם נברא כמלך^{מג} הרודה בכל הבריאה^{מד} (ויש בכך 'שריד' של עולם התהו, בו כל אחד מ־ז מלכין קדמאין דמיתו אמר "אנא

"עבד איניש" דינא לנפשיה" מזכיר את "משפט המלך" – שעושה דין לעצמו, מסברתו ולפי צרכיו ("לנפשיה" ממש) – שהרי האדם נברא כמלך הרודה בכל הבריאה (ויש בכך 'שריד' של עולם התהו, בו כל אחד מ־ז מלכין קדמאין דמיתו אמר "אנא אמלך")

כל אדם הוא מלך־שופט
אחרי ההקדמה הזו נחזור להעמיק בדין "עבד איניש": נידון עיקרי בסוגיא הוא מהו גדר הדין שהאדם עושה ומהו מקור כחו לעשות את הדין לעצמו: האם יש כאן משהו שחורג לחלוטין מגדרי הדין הרגילים, והוא מעין דין הצלה שיש לאדם ביחס לעצמו ולממונו^{לא}, הנובע מהכרת התורה בטבע האדם שאינו רואה ברעתו ושותק, "אין אדם עומד על צערו"^{לב} (הגיון עליו מבוסס גם דין בא במחלת^{לג}, שגם הוא דוגמה לדיני־תהו בתוך התורה)? האם הדין נפסק על ידי בית הדין שבימיו, והחידוש הוא רק שהאדם הוא "שליח בית דין"

לכפות את ביצועו (שוטר המבצע את הוראותיו של השופט)? האם האדם עצמו נחשב כ"שליח בית דין" לא רק לכפיה, אלא גם להכרעת הדין בדעתו (על דרך "שליחותיהו קא עבידנן"^{לד} של דייני ארץ ישראל הסמוכים בדורות עברו, כמו כל הדינים שנוהגים היום בבתי דין של חכמים שאינם סמוכים, המוגדרים "בית דין של הדיינות", כאשר כאן גם הדייט גמור יכול לדון כיחיד)?

לאור כל מה שהוסבר לעיל, נאמר כי בדין "עבד איניש דינא לנפשיה" האדם אינו סוג של שליח בית דין, אלא הוא חוזר לטבע האנושי הראשוני, התוהו, בו כל אדם עושה דין לעצמו. ה' ברא את האדם בעל שיפוט ובחירה וייעד אותו להיות שופט המעורב במציאות, דן אותה ומעצב

לא וראה לעיל הערה כ.

לב ים של שלמה ב"ק פ"ח אות מג ועוד.

לג סנהדרין עב, א ("חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממנו").

לד גיטין פח, ב ובכ"ד (וראה גם לעיל הערה כה).

לה תהלים פב, ו.

לו ראה רש"י על בראשית ו, ב; שמות כא, ו; כב, ח.

לז בראשית ט, ו. האדם נוהג כצ'ל (צלם) של מדת הדין, שם אלקים, אך 'הוי' צלך על יד ימינך" (תהלים קכא, ה). מדת הרחמים של שם הוי' פועלת בעקבות הנהגת חסד ורחמים ("ימינך") של האדם, כנודע ממורנו הבעל שם טוב (ראה הוספות לכש"ט אות עה, וראה גם **כלל גדול בתורה** עמ' ס).

לח וראה בכור שור וחזקוני עה"פ.

לט סנהדרין נז, ב.

מ וראה העמק דבר עה"פ.

מא ראה שמואל"א פ"ח; רמב"ם הלכות מלכים פ"ד; דרשות הר"ן דרוש יא. "**עבד איניש דינא לנפשיה**" ו"**משפט המלך**" משלימים ל־1521 (ראה גם לעיל הערה כז), **טל** ברבוע (**טל** הוא השער של "שלי אני **נוטל**" [בגימטריא **המלך**])!

מב ב"ק קיג, א. במושגי הספירות, דין תורה נובע מספירת הגבורה ודין מלכות מספירת המלכות (וראה עוד לקמן בפנים ובהערות בהקבלת חקירות הקונטרסי שיעורים לספירות), ודוק. ורמז: **דין תורה דין מלכות** עולים 1235, **יט (חוה)** פעמים **אדני** (שם המלכות), **המלך** פעמים **אחד** (ועם ה־1521 מההערה הקודמת עולה הכל 2756, היהלום של **בן**).

מג **מלך** בגימטריא ב"פ **אדם** (היינו **מאד אדם**, כח האדם). מד בראשית א, כח. בריאת האדם היא בראש השנה, יום בנין המלכות (ראה דרושי האריז"ל לר"ה בשעה"כ ובפע"ח). בו "מצות היום בשופר" (ר"ה פ"ג מ"ג) – **שופר** המגלה את טבעו של האדם כשופט־שוטר לכל הבריאה, ודוק.

אמלוק"מ^ה).

במצות "שִׁפְטִים וּשְׁטֵרִים" תתן לך בכל שעריך^{טז} מסייגת התורה את הטבע הזה, מגבילה אותו לחכמי התורה, 'מפזרת' אותו להרכבים מאוזנים הכוללים דיינים רבים וקובעת סדרי דין ממתנים^{טז}. אמנם, ישנם מקרים בהם מתירה התורה לאדם לחזור אל הטבע הראשון – כאשר עליו לעשות דין בנוגע לרכוש ממלכתו שלו, בו הוא המלך^{טז}, ולומר בפה מלא "שלי אני נוטל" (בגימטריא מלכות!)^{טז}. אז הוא לא צריך לקבל את הסמכות לדון ממקור חיצוני, כשליח של בית

דין אחר – הוא חושף את הדיין ואת המלך שבתוכו מאז ומקדם, כחלק מגדרו האנושי^י והיהודי ("כל ישראל מלכים"^{טז}), ודן את הדין

מה ע"פ מלכים"א, א. ה. ראה ע"ח שער יא (שער המלכים) פ"ה; מבו"ש ש"ב ח"ב סופ"א. אכן, אותו "אנא אמלוק" משקף את ה"אנא אמלוק" של ה', מלכות דאין סוף שלפני הצמצום, שכולו קדש.

מו דברים טז, יח.

מז וממש בדומה לכך נאמר בהלכות הקרבנות (הדוגמה שהובאה ממז'): את הטבע של כל אדם, ובודאי של כל יהודי ("ממלכת כהנים וגוי קדוש"), להקריב (בכל מקום) מצממת התורה לעבודה (בבכורות ואחר כך) בכהנים (רק במקום אשר יבחר ה', עם הרבה הגדרות מדויקות), ודוק.

מח שעל כן יש בתורה יסוד עיקרי של קפיטליזם, שבלעדיו כולם עבדים, ולא בגדר אדם שהוא בן־חורין במהותו.

מט לשון בן בג בג בסוגיא (כבהערה הבאה). "שלי אני נוטל" עולה 496, משולש אל, ורק ראשי התיבות עולים 351, משולש הוי' (יחוד השמות אל הוי' עולה נאן, כידוע, עם כל התהו שיש בפתאומיות של מ'שיח נאן, "פתאם יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים", וד"ל).

נ ויש לומר שלכן דווקא בן בג בג – שמוסבר שהוא בן גרים (ראה תוספות חגיגה ט, ב ד"ה "בר הי ה") – הוא התנא האומר בסוגיין "שבור את שיני ואמור לו שלי אני נוטל", כי כגר הוא מכיר מעצמו את הטבע האנושי־הכללי ואת החוויה של הפנמת טבע־התהו והכנסתו לתורה, שהיא בעצם חווית הגיור עצמה, ודוק.

נא מובא בשם הירושלמי. ראה זהר ח"ב כו, ב (ובניצוצי זהר שם); ח"ג כח, א.

ישנם מקרים

בהם מתירה
התורה לאדם
לחזור אל הטבע
הראשון – כאשר
עליו לעשות דין
בנוגע לרכוש
ממלכתו שלו,
בו הוא המלך,
ולומר בפה מלא
"שלי אני נוטל"
(בגימטריא
מלכות!)

בעצמו^{יב}! את טבע־הדיין (והמלך) הזה, שמאפיין כל אדם, חש מתוך עצמו דווקא רב נחמן^{יג} – הדיין הגדול (בבית הדין של המלך דווקא, עם כח הדין והכפיה של המלכות, כנ"ל) – ולכן הוא פוטר את מי שיכול לעשות דין לעצמו מלבוא בפני הדיינים.

כך ניתן 'להרגיש' בסגנונו של הרמב"ם בהלכה זו:

יש לאדם לעשות דין לעצמו אם יש בידו כח. הואיל וכדת וכהלכה הוא עושה אינו חייב לטרוח ולבוא לבית דין, אף על פי שלא היה שם הפסד בנכסיו אילו נתאחר ובא לבית דין. לפיכך אם קבל עליו בעל

דינו והביאו לבית דין ודרשו ומצאו שעשה כהלכה ודין אמת דן לעצמו אין סותרין את דינו.

הרמב"ם לא מתאר את האדם כיונק את כוחו מבית דין, הוא מדגיש שהוא משוחרר מלטרוח ולבוא בפניו ולהתדיין מה ההלכה (לא לפני המעשה וגם לא לאחריו), ואפילו אם בעל דינו קבל עליו והביאו לבית הדין הדיינים בוחנים את מעשיו כ'דיין־עמית' (לא רק ש"עשה כהלכה", כשוטר ש"יש בידו כח" לכוף, אלא "דין אמת דן לעצמו", כשופט). הם לא 'מאשרים' שפעל כשליח נאמן שלהם, אלא "אין סותרין את דינו"

נב ויש בנותן טעם להביא כאן את דברי הגר"ש רוזנבסקי (יחידושי שמואל ב"ב ס"י אות ז) – ש'הופכים' את הסוגיא מההבנה הרגילה, שאדם מוגבל לעשות דין רק "לנפשיה", משום שכאשר הדברים נוגעים לו התורה מתירה לו לחרוג מהסדר הרגיל – ומסבירים שבכל התורה כולה ודאי שיש לאדם דין דיין, שיכול ומצווה להוכיח ואף "לאפרושי מאיסורא" גם בכח הזרוע, והיחידוש המיוחד נדרש דווקא ב"עביד איניש דינא לנפשיה", במקרה בו יש לו נגיעה אישית, והוא כבר לא פועל "לאפרושי מאיסורא" לשם שמים בלבד (וממילא גם הצלה מפגיעה מממונו של הזולת מותרת ומחויבת), ודוק.

נג ורמז: רב נחמן דין מלכות עולה 910, חצי 1820, יהודי פעמים הוי' (שהוא־הוא המלך, כפי שאנו ממליכים אותו בה"ה).

ג) לפי דעת רב נחמן, שנפסקה להלכה, שאדם עושה דין לעצמו גם לא במקום הפסד (שלא כדעת רב יהודה, שרק במקום הפסד עושה אדם דין לעצמו) – האם עדיין יש הבדל בין הדין שהוא עושה לעצמו במקום הפסד לדין שהוא עושה לעצמו כשאין הפסד, או שהם שווים ממש?

ד) האם האדם עושה דין "לנפשיה" גם כשלא מדובר בדין ממון אלא בפגיעה אחרת הנוגעת לו (החל מפחות משהו-פרוטה ועד לפגיעה בכבודו וכו')?

ה) בהנחה שאדם מקבל גם את כח הדיינים "לפסוק ולחתוך הדין" (כצד אחד בחקירה ב), האם זהו כח רק בהלכה פסוקה או גם במקרים של "דעביד כמד עביד ודעביד כמד עביד", "הלכה ואין מורין כן" או "שודא דדייני", ואולי אפילו כאשר הוא טועה בשיקול הדעת (טעות שבבית דין לא מבטלת את הפסק¹¹)?

היסוד המיוחד, לפיו ב"עביד איניש" מתגלה בכל אדם טבע התהו הראשון שלו כדיין וכמלך, מאיר מחדש את חמש החקירות ונותן בהן כיוון. ובקיצור:

בחקירה א נצדד לומר שכח האדם אינו כח חיצוני מבית דין, אלא כח טבעי ויסודי המתגלה מתוכו.

בחקירה ב, ודאי שהוא מקבל-מגלה לא רק את הכח לכפות (שוטר), אלא כח השופט "לפסוק ולחתוך הדין".

בחקירה ג, מסתבר לומר שיהיה הבדל בתוקף הביצוע בין מקום שיש בו הפסד למקום שאין בו הפסד – בדין הטבעי שבעולם התהו במקום הפסד האחד 'טורף' את השני לגמרי, אבל כשאין הפסד הוא יכול להכות בו באופן עדין יותר (אם הוא 'מענטש', בעל "דרך ארץ קדמה לתורה").

בדין הטבעי
שבעולם התהו
במקום הפסד
האחד 'טורף' את
השני לגמרי, אבל
כשאין הפסד הוא
יכול להכות בו
באופן עדין יותר
(אם הוא 'מענטש',
בעל "דרך ארץ
קדמה לתורה")

שדן בעצמו, ודוק.

אפילו את לשון הסוגיא דנן, האומרת על האשה ששולחת את ידה כדי להציל את בעלה (כאשר אין דרך אחרת לעשות זאת) ש"נעשתה ידה כשליח בית דין" – ממנה מוכח לכאורה ש"עביד איניש דינא לנפשיה" הוא כשליח בית דין בלבד – נסביר לאור זאת באופן מחדש: "ידה" של האשה נעשית "כשליח בית דין", כאשר בית הדין הוא האשה עצמה... (על דרך "אם יש בידו כח", שהוא השוטר של השופט שיש לו "לעשות דין לעצמו").

חמש החקירות בקונטרסי שיעורים

האריכות הגדולה ביותר בדורות האחרונים בדין "עביד איניש" היא בקונטרסי שיעורים לרב ישראל זאב גוסטמן ז"ל. הוא פותח את דבריו בדיוק שיש בסוגיא שלש דעות (כפי שהוזכר לעיל בשמו), אחר כך הוא מדגיש שמקור הדין הוא בסברא (מתאים להנ"ל ש"סברא דאורייתא" גם היא גילוי של ממד התהו שקדם לתורה בתוך התורה עצמה), ואז הוא מעלה חמש חקירות בנוגע לדין הזה¹² (ועד סוף השיעור הוא מאריך בלימוד הסוגיא ומביא ראיות כיצד לצדד ולהכריע בחקירות הללו):

א) האם האדם עושה דין לעצמו מכח בית דין מומחין או שלעצמו עושה אדם דין גם ללא כח בית דין (מבחוץ)?

ב) האם האדם מקבל גם את כח הדיינים "לפסוק ולחתוך הדין" (כח השופטים) או רק את הכח שלהם "לכוף להוציא את הדין לפועל" (כח השוטרים)¹³?

נד שם אות ב.

נה את כח הכפייה הוא מגדיר כ"דין אלמות וכח", השייך ודאי לממד התהו שבתורה.

נו ראה שו"ע חו"מ כה, ב.

שהם פנימיות התפארת^{סא}; חקירה ג, על היחס בין "איכא פסידא" ו"ליכא פסידא", שייכת לנצח והוד ("תרין פלגי גופא") – בנצח ליכא פסידא והכל נצחי וקיים (ורב נחמן, בגימטריא נצח, מחדש שגם כאן האדם יכול להתנצח ולנצח) ובהוד "הודי נהפך עלי למשחית"^{סב} ויש הפסד, "כל הוה נפסד"^{סג}; חקירה ד, לגבי עשית הדין במה ש'נוגע' לאדם גם שלא בממון, שייכת ליסוד, שפגמו – "אין ברעה למטה מונגע" הענגדקליפה שכנגד "אין בטובה למעלה מענג"^{סד} – הוא עיקר הנגיעה "לנפשיה"; חקירה ה, שמציעה התפשטות נרחבת של "עביד איניש" גם למקרים מסופקים, היא כנגד החסד המתפשט עד אין סוף^{סה} (והרי עולם התהו שנשבר הוא שמיטת החסד^{סו}), ודוק היטב בכל זה.

סא וראה ב"פרצוף הדעת" באשא עיני שלתפארת שייך שיקול הדעת.

סב דניאל י. ח.

סג פתגם אריסטו בספרו השמים והעולם. מופיע אצל הראשונים בכ"מ. ראה אור ה' מאמר ג ח"א כלל א פ"א; מגן אבות לרשב"ץ פ"ד.

סד ספר יצירה פ"ב מ"ד.

סה ודווקא החסד הזה – המתנגד לגבורה (דין תורה, כנ"ל) – הוא שרש התפשטות סמכות המלך (דין מלכות) ללא הגבלות, וד"ל.

סו ראה ספר התמונה (הקדמה לתמונה ג, דפים כז, כט ו' לא). הובא ונתבאר בתו"א שמות ד"ה "ויאמר אליו הוי' מי שם פה" (נא, ד). עוד בענין השמיטות ראה באריכות שיעור כ"ח שבט ע"א.

איך תעלה על
הדעת מציאות
תהו בה אדם יכה
את חברו, על פי
דין, משום שלפי
ה"שודא דדייני"
שלו הכסף שייך
לו או שיהיה דינו
דין גם כאשר
טועה בשיקול
הדעת (וק"ו
כשהוא עושה
"דין מלכות" שלא
מוגבל ב"דין
תורה")!?

בחקירה ד יש לצדד שאדם עושה דין לעצמו גם בפחות משה-פרוטה (כאשר מתגלה בו טבעו הראשון כבן נח, שלא מוחל – ואף נהרג – גם על סכום כזה^{טז}) וגם כאשר הוא חש לכבודו, להשגת גבולו או לפגיעה אחרת בו – שיעורית-תורה הם חלק מגדרי התיקון של התורה, ואילו בממד התהו אדם לא עומד על צערו גם בפגיעה לא-ממונית^{טז}.

חקירה ה מובנת כמעט רק לפי היסוד הזה, כי בלעדיו איך תעלה על הדעת מציאות-תהו בה אדם יכה את חברו, על פי דין, משום שלפי ה"שודא דדייני" שלו הכסף שייך לו או שיהיה דינו דין גם כאשר טועה בשיקול

הדעת (וק"ו כשהוא עושה "דין מלכות" שלא מוגבל ב"דין תורה")! גם אם נראה פשוט למדי שלהלכה צריכה להיות הצדקה ללא-ערעור למעשה האדם (אם יקבלו עליו בבית דין), עצם ההעלאה לדיון של אפשרות אחרת מעיד על עצמת-התהו שיש בסברא הזו, אותה צריכה התורה לתחום ולסייג^{טז}.

את חמש החקירות ניתן לכוון כנגד הו"ק, ובתכלית הקיצור: חקירה א, אם הדין הוא מכח בית דין – דין (ולא סתם 'תפיסה') – שייך לגבורה (כנגדה היכל הזכות); חקירה ב, האם יש כח שיפוט של שופט (ולא כח כפיה של שוטר) שייכת ל"משפט רחמי"^{טז}, הרחמים

נז עירובין סב, א.

נח ודוק שבים של שלמה הל"ל הערה לב הנידון הוא תגובה לעלבון והוצאת שם רע, ולא רק לפגיעה בגוף או בממון.

נט ומכאן שלא נורא' גם אם היסוד דנן לא עולה בקנה אחד עם הראיות וההכרעות של הרב גוסטמן בהמשך, שהרי גם בדין "עביד איניש" כוללת התורה את עצמת-התהו בכלים דתיקון, מכוונת, מעדנת ומסייגת, ודוק.

ס הקדמת תקו"ז ("פתח אליהו").

שיעור

על הקשר בין האשה והתפלין

לאהוב כמו את התפלין

קיצור מהלך השיעור

הבעל שם טוב משווה בין אהבת התפלין לאהבת האשה – שתי אהבות של מצוה. ה'ציוץ' שלפנינו דן בהשוואה הזו, באווירת דו־שיח מיוחדת. אחרי שעוברים את קשרי הרמז, שצצים כבר באמירת "מודה אני", מגיעה המשמעות העמוקה של ההשוואה – לימוד הדדי על חיבור האהבה כאש (שבין איש ואשה) לאהבה כמים (שיש בטבע היהודי ביחס לתורה ומצוותיה) בשני המקומות. הכל חותם בלימוד המיוחד מהתפלין לקשר הטוב בין האיש והאשה במחשבה, דבור ומעשה.

סבלנות לרמזים

של חוה^ג, האשה בִּיה הידיעה. איך עלי להתייחס לאותו אחד? ודאי בסבלנות. כך אני מתדמה למשה רבינו, שהיה "עניו מאד מכל האדם"^ה, ופירש רש"י: "עניו" – שפל וסבלן". ובכל זאת...

אהבה כאש ואהבה כמים

אפשר לחשוב ש'לאהוב את האשה כמו שאוהבים את התפלין' היינו אהבה אפלטונית, אהבה מופשטת מכל אחיזה במציאות הממשית. זו ודאי טעות! אולי החידוש הוא לא שאהבת אשתי תהיה כאהבת התפלין שלי, אלא להפך, שאהבת התפלין שלי תדמה לאהבת אשתי. אהבת אשתי היא אהבה כאש קדש. היינו סוד איש־אשה – איש־אשה, "שכינה [המשולה

כתוב שצריך לאהוב את האשה כמו שאוהבים את התפלין^א. ככה?!

שוחר גימטריאות יבוא ויסביר לך: דע לך ש־תפלין שוה שלשים פעמים חוה, האשה הראשונה. האשה היא המלכות שנקנית בשלשים מעלות^ב. בכל בקר קמים ואומרים "מודה אני לפניך", בגימטריא אשה, היינו הזדהות מלאה עם התודעה של האשה – התודעה של אשתי (השוכבת במטה ליד).

ממשיכים: "מודה אני לפניך מלך חי וקים" בגימטריא תפלין! אותו אחד לא עוזב אותי, אלא מפטיר: תפלין ועוד אשה שוה שרה במילוי אותיות: שין ריש הא. שרה היא עיקר התיקון

ג של"ה חיי שרה חלק תו"א; שפת אמת חיי שרה תרס"א. ועוד.
ד במדבר יב, ג.

רשימת הרב (ציוץ) כ"ו מנחם־אב תשפ"ה
א צואת הריב"ש קא.
ב אבות פ"ו מ"ו.

לשון אחד^ד, כנודע, "והיו לבשר אחד"^ה.
זוהי משמעות הברית שנכרתה בין האיש והאשה, ברית עולם שלא תופר לעד – "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה"^ו (אש מלאה מים שהמים אינם מכבים אותה כלל!).

אות, זכרון וטוטפת בחיי הנישואין

והנה, התפלין נקראו "אות"^ז, "זכרון"^ח ו"טוטפת"^ט. הקשר המעשי עם אשה הוא "אות", היינו עצם הזיווג באמצעות ה"אות ברית קדש"^י (כאשר "אין האשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי"^{יא} – כלי להולדה).

האשה צריכה להיות תמיד "לזכרון בין עיניך", אין להסיח את הדעת ממנה מלרדם עליה ולהיטיב עמה. על אהבת ה' לעם ישראל נאמר "זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך"^{יב} – יש לזכור לעולם את אהבת הנעורים. "טוטפת" לשון הטפה, דבור – "דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב ופועלים את פעולתם"^{יג}, בחדסד וברחמים. דברי אהבה ורצון^{יד} בין האיש והאשה, יוצאים טפין-טפין, "בנחת", ואזי "נשמעים"^{טו}. נמצא ש"אות" היינו במעשה, "טוטפת" בדבור, ו"זכרון" במחשבה, ודוק ("אות" נאמר על התפלין של יד, מעשה, ו"טוטפת" ו"זכרון" נאמרו על התפלין של ראש, דבור ומחשבה – "ראש דברך אמת"^{טז}).

כך צריך לאהוב את האשה.

יז ראה שעה"כ דרושי ק"ש דרוש ו. ובכ"מ.
יח בראשית ב, כד.
יט ויקרא ו, י.
כ שמות יג, טז; דברים ו, ח; יא, יח.
כא שמות יג, ט.
כב הקדמת תקו"ז ז, א ("פתח אליהו").
כג סנהדרין כב, ב.
כד ירמיה ב, ב.
כה הובא בכ"מ כמאמר חז"ל. ראה ספר הישר (המיוחס לר"ת) ש"ג (הובא בשל"ה שעה"א אות ל); שירת ישראל לראב"ע עמ' קנו.
כו עפ"י נוסח תפלת שבת – "באהבה וברצון".
כז ראה קהלת ט, יז.
כח תהלים קיט, קס.

לאש"ה^י ביניהם^י. כנראה שמי שטבע את הפתגם הנ"ל היה בדרגה כזו שאהבת התפלין שלו היתה כאש בוערת עד לב השמים, ולכן הוא אמר שגם אהבת האשה צריכה להיות כמוה (אבל "לית דין בר אינש"^י).

שמים היינו יחוד-זיווג של אש ומים^{יב}, שהם אהבה וגשית (של דוד ורעיה) ואהבה טבעית (של אח ואחות), בהתאמה^{יג}.

אהבת התפלין שלי צריכה להיות גם אהבה כאש (כנ"ל, זהו עיקר החידוש ביחס לאהבת התפלין) וגם אהבה כמים (הנובעת מעצם היותי יהודי, מ"הטבע היהודי" שבי – יהודי אוהב מצוות).

ומה לגבי אהבת אשתי? כאן הסדר הפוך: 'אהבה כאש בפשיטות', אבל 'אהבה כמים בהתחדשות'. עיקר החידוש ביחס לאהבת האשה הוא שאין אהבה זו רק אהבה כאש (של דוד ורעיה כנ"ל) אלא, גם, אהבה טבעית ועצמית לגמרי, אהבה כמים^{יד} – "מים חיים מירושלם"^{טו} (סוד "יראת הוי' לחיים"^{טז}, "אשה יראת הוי' היא תתהלל"^{יז}, "ראה חיים עם אשה אשר אהבת"^{יח} – שלשה פסוקים העולים בגימטריא שבע פעמים "אהבה בתענוגים"^{יט}). זוהי אהבה האומרת שאנחנו בעצם דבר אחד (אח-אחות

ה דברים ד, כד; ט, ג.

ו סוטה יז, א.

ז עירובין כד, א.

ח ראה בראשית רבה ד, ז (הובא ברש"י בראשית א, ח); זהר ח"א רסב, ב; ח"ב קסד, ב. ובכ"מ.

ט ראה לקו"ת ר"פ בהר; **יין משמח** ח"ד ש"ג בתורה "ארבעה לשונות של גאולה".

י חנה אריאל יתרו ל, א (וראה שם שלח טז, א). התבאר באורך ובעומק בספרים **הטבע היהודי ומודעות טבעית**.

יא ראה **יין משמח** ח"ב ש"א בתורה "תעוררו את האהבה"; ח"ד ש"ג בתורות "אחתי רעייתי יונתי תמתי" ו"ארבעה לשונות של גאולה", וש"ז בתורה "אהבת נפש".

יב זכריה יד, ח.

יג משלי יט, כג.

יד שם לא, ל.

טו קהלת ט, ט.

טז ש"ש ז, ז.

המלך בשדה

בחדש אלול המלך נמצא בשדה. לכל אחד מאתנו השדה האישי שלו - שדה הפעולה המיוחד לו. זהו הזמן לצאת לשדה שלנו ולהתבונן במלך. ככל שנתרכז במלך יותר, כך נרגיש יותר טוב. המלך הוא השורש לכל הרפואות.

הסיפור החסידי

הבעל שם טוב | סיפור לח"י אלול

כשהגיע הבעל שם טוב לשנתו הח"י, בחרו בו הצדיקים הנסתרים למנהיג. והציע אז, שהצדיקים הנסתרים יתיישבו בעיירות ויתעסקו במלמדות, וגם הוא נעשה עוזר אצל מלמד בעיר יאזלוויטש.

בעת ההיא היה מביא בעצמו את התלמידים אל החדר, ואומר עמהם ברכות ופסוקים: "שמע ישראל, תורה צוה" וכדומה. עוד היה מספר להם אודות משה רבנו והאבות, וחוזר עמהם מה שלמדו אצל המלמד. אחרי הלימודים היה מוביל אותם בחזרה לביתם, וקורא עמהם קריאת שמע שעל המיטה. הכל היה עושה בניגונים של שמחה, שהיה מלמד גם אותם.

לכאורה ניתן היה להקשות, שגם אם נחדש ונאמר שישנה מעלה ותועלת בשבח שמשבח יהודי את ה' יתברך על פרנסתו, אך מנין שאין תועלת גדולה יותר – או לפחות שווה – בלימוד תורה? ואם אין הדבר מוכרח, מדוע ראה הבעל שם טוב לנכון להפסיק את הפרוש מלימודו על מנת לומר לו דברים אלה?

עונה על כך הרבי, שאותה 'פרנסה' שנותנים יהודים לה' יתברך ניתנת דוקא באמצעות השבח הפשוט על עניניהם הגשמיים. נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, ודוקא כשמוצאים את טוב ה' בענינים הנמוכים ביותר מגלים ומושיבים אותו בתחתונים, ובכך מפרנסים ומספקים את רצונו ותאוותו.

זוהי מעלתו של יהודי פשוט, המחבר מעלה ומטה ממש. מעלה – היא פשיטות העצמות המאירה בו, ומטה – חיי הגשמיים הנמוכים, אותם הוא חי כרצון ה'. בתורתו של הפרוש, שבחדרו המבודד ניסה להיות בבחינת 'מעלה'

עוד כשהיה הבעל שם טוב הקדוש נסתר ונודד מעיר לעיר ומכפר לכפר, היתה אחת מעבודות הקדוש שלו, שהנהיגם בקרב חבריו הנסתרים, לשאול כל יהודי שפגש – אנשים ונשים, זקנים וצעירים – על בריאותם ופרנסתם, והיה שבע רצון לשמוע תשובותיהם החביבות בדברי שבח להשי"ת – ברוך ה', השבח לאיל וכדומה.

פעם אחת בא הבעל שם טוב לישוב מסוים. באותו ישוב גר יהודי קשיש, תלמיד חכם גדול ופרוש מכל עניני העולם. למעלה מחמישים שנה ישב יומם ולילה ולמד תורה בפרישות ובקדושה. כל ימיו ישב בתענית, עמוק בטלית ומעוטר בתפילין, ורק לאחר תפילת ערבית היה מועם חתיכת לחם טבולה במים.

כשנכנס הבעל שם טוב לחדר פרישותו של הגאון שבפינת בית הכנסת, שאלו למצב בריאותו ואם יש לו כדי הצטרפותו. הגאון לא שם לב אל הבעל שם טוב, שהיה לבוש כאדם כפרי פשוט. חזר הבעל שם טוב על שאלותיו כמה פעמים, עד שכעס עליו הגאון והראה לו ברמיזה על הדלת, לומר שילך לו.

אמר לו הבעל שם טוב: רבי, מדוע אינכם נותנים ל'כביכול' [=הקב"ה] פרנסה? הדברים בלבד את הגאון: מה יהודי כפרי מדבר על ה'כביכול' ועל פרנסתו? הכיר הבעל שם טוב במחשבותיו ואמר לו: יהודים 'יושבים' על הפרנסה שנותן להם השי"ת. על איזו פרנסה 'יושב ה'כביכול'? דוד המלך אומר לנו בתהלים: "ואתה קדוש" – על איזו פרנסה אתה 'יושב'? – "יושב תהלות ישראל". ה'כביכול' יושב על השבחים שבני ישראל משבחים אותו עבור הבריאות והפרנסה שהוא נותן להם, ועבור דברי שבח אלו נותן להם השי"ת בני חיי ומוזוני רויחי.

דרך האמור "גדולה לגימה שמקרבת" – יש להקדים ליהודי טובה גשמית, ורק לאחר מכן לגמול לו טובה רוחנית. כאשר מתעניינים ביהודי כך סתם – כפי שהוא עומד במצבו הנוכחי, מבלי לנסות לשפר ולתקן אצלו דבר מה – באים לידי קירוב הדעת עמו. רק מתוך קירוב, שייך שתיווצר גם השפעה.

סיפור ידוע מסופר על כך שנשמת הבעל שם טוב ירדה לעולם, בזכות עשיית טובה פשוטה וגשמית שעשה אבי הבעש"ט ליהודי שנדמה כמחלל שבת בפרהסיא. משם נוכל גם ללמוד שקדימת הטובה הגשמית לרוחנית איננה רק בגדר 'הכשר מצוה', אלא שגם אם היא באה לבדה ואינה מניבה פירות רוחניים – יש לה מעלה עצומה ונפלאה. הרי טובתו של אבי הבעל שם טוב היתה טובה גשמית בלבד, הוא האכיל ופרנס את העני מבלי שינסה להשפיע עליו מבחינה רוחנית (וודאי שלא התנה את הטובה הגשמית בהתקדמות רוחנית מצדו).

ישראל עם קדושים, וטובה גשמית לבן ישראל היא מעשה מצוה ממש. על כך אמר אדמו"ר הזקן: הגשמיות של הזולת – היא הרוחניות שלך!

(מתוך 'אור ישראל')

בלבד, לא התקיים רצון ה' יתברך – ואת זאת אמר לו הבעל שם טוב.

תיקון המציאות

מבצע זה, שאפשר לכנותו מבצע "שלום עליכם", פותח את כל פעולותיו של הבעל שם טוב לחינוך עם ישראל ולתיקון המציאות כולה, פעולות שנמשכו כל ימי חייו וגם לאחר הסתלקותו בידי ממשיכיו ולומדי תורתו.

תיקון הוא התלבשות, כלשון התרגום: "לא ילבש גבר שמלת אשה" – "לא יתקן גבר בתקוני אתנא". תיקון המציאות משמעו המשכת אור ה' להתלבש ולשכון בתוכה, כנשמה היורדת להחיות את הגוף. כל שלב במעשה הגדול הזה הוא תיקון קטן, הפועל את פעולתו ומוסיף אור בעולם.

לכן, מובן שעם כל מעלתה של התהילה הטבעית לה', אין זו אלא תחילת הדרך. מסופר שארבע שנים מאוחר יותר, בהיותו בן עשרים ושתים, הציע הבעל שם טוב לפתוח בפעולה להחדרת התורה בקרב פשוטי ישראל. זהו מבצע מתקדם בהרבה, כאשר מתוך אמונה עזה בשייכות התורה לכל יהודי – באים להחדירה למציאות שנראית כבלתי שייכת אליה כלל. ובכל זאת, לא לחינם קדם מבצע "שלום עליכם" למבצע לימוד התורה: הבעש"ט מבאר זאת על

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

המשכת הרצון למציאות

לאחרונה עברה עליי תקופה של ירידה רוחנית, עם התמודדויות חשובות ("ירידה צורך עליה"), וב"ה כעת אני במקום טוב עם המון רצון ללמוד ולהתקרב לה', אבל עם קושי להכניס את האורות הרצון לכלים המציאות. אשמח לעצה וברכה.

מענה:

חזקי ואמצי בעבודת השי"ת! חדש אלול הוא חדש בו ה' נותן לנו כחות לתקן את העבר ולהתקדם לקראת העתיד הטוב. עיקר הכלים הנצרכים על מנת לממש את האורות, הרצונות הגדולים והטובים, הם מעשים טובים — להיטיב עם הזולת, החל מבני המשפחה שלך, בגשמיות וברוחניות (להקדיש זמן ללמוד תורה וחסידות עם האחיות והאחים שלך וגם עם החברות, לדבר על נושאים של עבודת ה').

הריני מוחל וסולח?

בקריאת שמע שעל המיטנה אומרים "הריני מוחל וכו'". מה עליי לעשות אם אני כלל לא מרגיש שאני סולח לאנשים שפגעו בי ורמסו אותי, האם להמשיך לומר את הנוסח עד שזה יכנס לי ללב? ובכלל, האם זה לא שקר להגיד משהו שאני לא שלם אתו? ועוד, האם יש מטרה לסלוח בכל מצב גם אם הפוגע לא מתחרט ואפילו ממשיך לפגוע?

מענה:

כשאתה אומר "הריני מוחל" ואתה מרגיש שזה לא לפי האמת שבלבך, יש לחשוב — 'הריני רוצה למחול' (היות שכך היא באמת מדת חסידות בתורה). על ידי האמירה עם המחשבה הנ"ל מעוררים את הרצון בנפש האלהית, ובסוף — "אין דבר עומד בפני הרצון"... כדאי גם להתבונן בתורה של רבי נחמן על "עוד מעט ואין... ואיננו" שם, כי כבר עלה משם למקום טוב (לקו"מ רפב).

בנוסף, עליך לנהוג כאהרן הכהן, ולומר (לעצמך) 'חברך שפגע בך כבר מתחרט כו'', כאשר מתוך שינוי (שקר) זה נעשה שלום והשקר הופך להיות אמת.

מה לעשות?

בשתי מילים, השאלה שלי היא – מה לעשות? יש לי הרבה בעיות בהן אני מתלבט. ירידה ברוחניות, חרדות מחוסר כסף, חרדות מהתפילות האינסופיות בראש השנה ויום כיפור, אי מציאת עבודה, ובעיות בריאות בשפע... בקיצור, איך להמשיך מכאן? מה לעשות?

מענה:

"מה לעשות" שוה "זה הדבר אשר צוה הוי'", נבואת משה רבינו, שוה חיה פעמים יחידה. צריך לגלות את מקיפי החיה והיחידה (ה"ל וה"מ של הצלם, ר"ת מה לעשות) ואז תדע מה לעשות.

המדור מוקדש לזכות מנוחה ברכה תחי'
מימון לרגל יום הולדתה ה-11 וכניסתה
לשנת בת המצוה - טו"ב אלול.

אָנֹכִי וְהַיְלָדִים

הַמְדוֹר לִילְדֵי יִשְׂרָאֵל

לְאִיְתִי הִ' דְּלַעֲצִי תַחֲוִי

שְׁלוֹם יְלָדִים!

לא בָּקִיא בְּסוּדוֹת הַתְּשׁוּבָה שֶׁלְמִדְנוּ
מִהֶרְבִּי שְׁלָנוּ. "עֲבוּרִי", הַסְּבִיר, "רוֹמְזוֹת
הַמְּלָה תְּשׁוּבָה בְּרָאשֵׁי תִבּוּתֶיהָ לַחֲמִשָּׁה
פְּסוּקִים עֲקָרִים:

"תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹקֶיךָ"

"שְׂוִיתִי ה' לְנִגְדִי תָמִיד"

"וְאַהֲבַת לְרַעָה כְּמוֹךָ"

"בְּכָל דְּרָכֶיךָ דַּעֲהוּ"

"הַצַּנֵּעַ לֶכֶת עִם ה' אֱלֹקֶךָ"

עַל תְּמִימוֹת לְמִדְנוּ מַעַט בְּשָׁבוּעַ
שָׁעֲבַר. זֹכְרִים? אִזּוֹ הַיּוֹם נִדְבָּר עַל הַפְּסוּק
הַשְּׁנִי.

אִין דִּי צִרּוֹת

הַתַּחֲלָנוּ עִם רַבִּי זֹשָׁא, אִזּוֹ נִמְשִׁיךְ
אֶתוֹ עוֹד קָצֵת. יוֹם אֶחָד נִכְנָס יְהוּדִי
אֶל הַמַּגִּיד מִמַּעַזְרִיטֶשׁ וּבִפְיוֹ שָׁאֵלָה:
"רַבִּי, יֵשׁ לִי קוֹשִׁיָא בְּגִמְרָא. עֲבַרְתִּי עַל
כָּל הַמִּפְרָשִׁים וְעֵדִין לֹא מָצָאתִי עַל
כֶּה תְּשׁוּבָה". "וּמַהִּי שְׁאֵלָתְךָ?", הִתְעַנָּן
הַרְבִּי.

וּבִכְוֹ, כְּתוּב בְּגִמְרָא שְׁחִיב אָדָם לְבָרֶךְ

בְּיוֹם חֲמִישִׁי הַקָּרוֹב נִצֵּין אֶת יוֹם
חֵי אֱלּוּל, יוֹם הַלְדָּתָם שֶׁל "שְׁנֵי הַמְּאוֹרוֹת
הַגְּדוֹלִים" – הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְאָדָמוֹר
הַזָּקֵן. הַטַּעַם הַפְּנִימִי לְהַלְדָּתָם דּוֹקָא
בְּעֲצוּמוֹ שֶׁל חֹדֶשׁ אֱלּוּל נַעוּץ בַּתְּפִקִיד
שֶׁלְשָׁמוֹ נִשְׁלַחָה נִשְׁמָתָם לְעוֹלָם –
לְהַכְנִיס חַיּוֹת וּטְרִיוֹת בְּעֲבוּדַת ה'. חֹדֶשׁ
אֱלּוּל הוּא חֹדֶשׁ הַתְּשׁוּבָה וּמִמִּילָא
מִתְבַּקֵּשׁ שֶׁהַחַיּוֹת הַחֹדֶשָׁה שֶׁמִּבְּיָאִים
לָנוּ צְדִיקִים אֵלּוֹ קְשׁוּרָה עִם חֲדוּשׁ
בְּעֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה.

בְּעֶבֶר, לִפְנֵי הַתְּגָלוֹת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב,
הָיָה חֹדֶשׁ אֱלּוּל מְלֻוֶּה בְּאוֹרֶה שֶׁל יְרָאָה
וּפַחַד. הַבַּעַל שֵׁם טוֹב סָבַר שֶׁתְּשׁוּבָה
הִיא דּוֹקָא מְקוֹר עֲצוּם שֶׁל שְׁמִחָה, וּבִכְוֹ
דָּאג לְהַכְנִיס חַיּוֹת וְרַעֲנוּנוֹת בְּעֲבוּדַת
חֹדֶשׁ אֱלּוּל.

רַבִּי זֹשָׁא מְאַנִּיפּוֹלִי, שֶׁהָיָה מְגִדּוּלִי
תַלְמִידִיו שֶׁל הַמַּגִּיד מִמַּעַזְרִיטֶשׁ, הַצֵּטוֹן
בְּשִׁפְלוּתוֹ וּבְעֲנוּנוֹתָיו. "אֲנִי", כֶּה טַעַם,
"אֵינִי מִבִּין גָּדוֹל בְּעֲבוּדַת ה' וּבְטַח

"המגיד?! הוא הפנה אותך אלי?", מתפלא רבי זושא, "מוזר, הרי זושא אינו מן הלמדנים". בכל זאת, לדברי המגיד אין מסרבים. "מהי שאלתך?" היהודי חזר באריכות על שאלתו, וסיים: "...הרי צרות הן צרות! איך אפשר לשמח בהן?" רבי זושא הדהר מעט, וכמו יהודי טוב ענה בשאלה: "באמת לא מובן. מדוע המגיד שלח אותך דוקא אלי? הרי לי אף פעם לא היו צרות...". ומי שיודע, לרבי זושא לא היו חיים קלים כלל וכלל.

אֶת כָּל־הַתּוֹרָה

פרושו הפשוט של הפסוק "שויתי ה' לנגדי תמיד" הוא שעלי לשים תמיד מול עיני דבר אחד בלבד – את ה' יתברך. בכל מקום בו אני נמצא – הוא נמצא מולי ורואה במעשי. הבעל שם טוב מגלה לנו את עמק הפסוק, כיצד עלי לנהוג כתוצאה מכך: עלי להיות בשויון נפש. היות זה' יתברך נמצא תמיד, לא רק בכל מקום, אלא גם בכל זמן ובכל מצב רוח שעובר עלי – הרי שכל דבר שקורה לי הוא מאתו יתברך, וממילא הוא בודאי מכון לטובתי.

לדגמה: אמרו עלי שאני חכם? נחמד. אמרו עלי שאני טפש? פחות נחמד, אבל מה זה בעצם משנה? הנושא אינו מה אני, אלא מה הוא, מה חשוב לה' ומה מועיל לעבודתו. וכי מי שאינו חכם לא יכול לעבד את ה'? אם כן, מה אכפת

על הרעה בשם שמברך על הטובה. אז כמובן שאין פונת הגמרא שמלות הברכה על שמיעת בשורה מעציבה צריכות להיות זהות לאלו של בשורה טובה ומשמחת. הרי על בשורות משמחות אנו מברכים ברפת 'שהחינו' ואלו על בשורות שאינן טובות שאדם שומע עליו לברך 'ברוך דין האמת'. הגמרא מסבירה שהפונה היא לצורה בה עלינו לקבל את הבשורה. אם אדם זכה בהגדרה בסכום כסף נכבד הוא ודאי שמח. ואם הוא הפסיד את אותו סכום? גם עליו לשמח!

עד כאן דברי הגמרא, וכאן פונה היהודי אל המגיד ואומר: "אבל איך, רבי?! איך אפשר לקיים את דברי הגמרא באמת ובתמים ולשמח בצרות שעוברות עלי. הרי הצרות הן צרות!". "זו שאלה כבדה", עונה לו המגיד, "שאלה שרק רבי זושא יוכל לענות לה עליה תשובה".

וכך מוצא אותו יהודי את עצמו עומד מול רבי זושא. רבי זושא ישב באותה עת במקומו הקבוע בירכתי בית המדרש. "רבי, שאלה לי". רבי זושא הרים עיניו מהספר ומיד השיב: "רבי אני לא, אבל במה אוכל לעזור לך?". "יש לי קושיא חמורה בגמרא", השיב היהודי. "שאלות בגמרא יש לך? נו, אז בודאי פנית למורנו ורבונו, למגיד הקדוש". "נכון", החזיר היהודי, "והוא זה שהפנה אותי אליך".

לי?

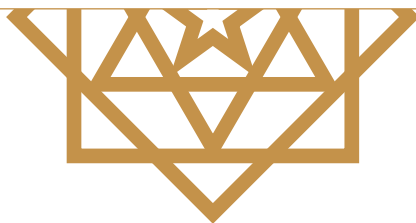
כַּאֲשֶׁר מִי שֶׁעֹמֵד מוֹל עֵינֵי הוּא ה' יִתְבָּרֵךְ, וְלֹא מָה נֶחְמַד וְנַעֲמִים לִי, הוֹפֵךְ כָּל מַצָּב אוֹ כָּל מְאָרֶע שֶׁעוֹבֵר עָלַי לְהִיּוֹת שָׁוָה בְּעֵינַי. הֶגְיוֹנִי שֶׁאֲרָגִישׁ 'עַל הַגִּבָּה', כִּמוֹ מִי שֶׁהֶגִיעַ לְפִסְגַּת הַר גְּבוּהָ, לְאַחַר שֶׁקִּבַּלְתִּי מַחְמָאוֹת. יִתְכֵּן וְאֲנִי 'מִבְּאֵס' אַחֲרֵי שֶׁיָּרְדוּ עָלַי וְהוֹרִידוּ אוֹתִי, וְהַהֲרֹגָשָׁה שְׁלִי כָּרְגַע הִיא כִּמוֹ שֶׁל מִי שֶׁנִּמְצָא בְּעֶמֶק הַכִּי שֶׁפֶל וְנִמּוּךְ בְּעוֹלָם. אֲבָל בֵּין כֶּן וּבֵין כֶּן – הַכֹּל מִבְּחִינֵי

שָׁוָה, לֹלֵא עֲלִיּוֹת וּלְלֵא מוֹרְדוֹת, כִּמוֹ הַמִּישׁוֹר. לָמָּה? כִּי כֶּן ה' רָצָה! "הוּ [כֶּן] וְלֹא [וְלֹא] שְׁוִים אֶצְלוֹ".
לְתִכּוּנָה זֹאת קוֹרֵא הַפֶּעַל שֵׁם טוֹב "מִדַּת הַשְׁתוּוּת" – "שְׁוִיתִי ה' לְנִגְדִי תָמִיד!"

שֶׁנִּזְכָּה לְשׁוֹת אֶת ה'
וְלַהֲשִׁיבוֹת מוֹלוֹ!

שֶׁבֶת שְׁלוֹם וּמִבְרָךְ

ל'

התוועדות ח"י אלול עם הרב יצחק גינזבורג שליט"א

יום רביעי אור לח"י אלול
בית הכנסת המרכזי - כפר חב"ד
20:00

**ברוב
שירה
וזמרה!**

עזרת נשים | שידור חי

pnimi.org.il